

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav informačních studií a knihovnictví

Studijní program: informační studia a knihovnictví

Studijní obor: informační studia a knihovnictví

Bc. Jarmila Mikesková

**Historie, současnost a perspektivy rozvoje Moravskoslezské
vědecké knihovny v Ostravě**

Diplomová práce

Praha 2007

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Lidmila Vášová

Oponent diplomové práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Vysoká škola: Univerzita Karlova v Praze

Fakulta: Filozofická fakulta

Součást: Ústav informačních studií a knihovnictví

Školní rok: 2006/2007

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

pro Bc. Jarmila Mikesková

obor Informační studia a knihovnictví

Název tématu: Historie, současnost a perspektivy rozvoje Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě

Zásady pro vypracování:

Cílem práce je popsat a zhodnotit dosavadní vývoj Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě.

Z analýzy činnosti jednotlivých oddělení knihovny diplomantka vyvodí závěry, směřující k návrhům na případné zkvalitnění a zefektivnění jejich práce.

Vzhledem k významnému postavení Moravskoslezské vědecké knihovny v regionu bude věnována pozornost i perspektivám jejího rozvoje v budoucnosti.

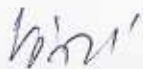
Diplomová práce bude připravena a upravena v souladu s platnými vnitřními předpisy FF UK a dalšími metodickými pokyny a normativními dokumenty.

Rozsah grafických prací:

Rozsah průvodní zprávy:

Seznam odborné literatury:

1. CEJPEK, J.; HLAVÁČEK, I.; KNEIDL, P. *Dějiny knihoven a knihovnictví v českých zemích a vybrané kapitoly z obecných dějin*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 1995. 192 s. ISBN 80-7184-163-3.
2. *Státní vědecká knihovna v Ostravě 1951-2001 : sborník k jubileu*. Sest. Lea Prchalová a Aleš Hrazdil. 1. vyd. Ostrava: [s.n.], 2001. 125 s. ISBN 80-7054-094-X.
3. *Knihovny Moravskoslezského kraje : Publikace vydaná u příležitosti 55. výročí založení Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě*. Zprac. Lea Prchalová aj. vyd. Ostrava : [s.n.], 2006. 44 s. ISBN 80-7054-112-1. Dostupný také na WWW: <<http://www.kr-moravskoslezsky.cz/publikace/knihovny.pdf>>.

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Lidmila Vášová

Datum zadání diplomové práce: 20.11.2006

Termín odevzdání diplomové práce:

L.S.

PhDr. Richard Papik, Ph.D.

Vedoucí součásti-ředitel ÚISK FF UK

Děkan FF UK

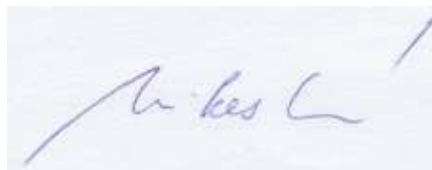
V Praze dne 20.11.2006

- 1 -12- 2006

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje.

V Praze, 24. dubna 2007

A rectangular box containing a handwritten signature in blue ink. The signature is cursive and appears to read 'M. Kesl'.

.....
podpis diplomanta

ABSTRAKT:

Moravskoslezská vědecká knihovna uspokojuje informační potřeby svých uživatelů prostřednictvím kvalitních profesionálních služeb na bázi informačních technologií.

Magisterská práce popisuje historii knihoven a knihovnictví v Severomoravském kraji, kde knihovnictví mělo v oblasti kulturně výchovné práce rozhodující význam.

Soustředí se na vznik a vývoj vědecké knihovny v Ostravě, na její postupnou automatizaci, která se s rozvojem informačních technologií stala nedílnou součástí všech oblastí knihovny. V této práci je popsán fond knihovny, jsou zde uvedeny roční přírůstky i celkový stav fondu knihovny.

Magisterská práce popisuje také regionální funkce knihovny a analyzuje široké spektrum služeb, které knihovna nabízí a tím přispívá k vzdělávání a vzdělanosti obyvatel Moravskoslezského kraje. Závěr práce je věnován budoucnosti knihovny. Je zde popsána soutěž o návrh architektonického řešení nové knihovny a prostorové řešení novostavby, které umožní zefektivnění práce vědecké instituce.

Cílem práce je popsat jak historii, tak současný stav knihovny a zamyslet se nad perspektivami vývoje, které by vedly ke zkvalitnění služeb této významné vědecké instituce.

BIBL. ZÁZNAM: MIKESKOVÁ, Jarmila. *Historie, současnost a perspektivy rozvoje Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě. [The History, the Present and the Perspectives of Development of Moravian-Silesian Scientific Library in Ostrava]*. Praha, 2007. 87 s., 6 s. příl. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví. 2007. Vedoucí diplomové práce PhDr. Lidmila Vášová.

KLÍČOVÁ SLOVA: knihovna, knihovnictví, MSVK, knihovní fond, regionální funkce, novostavba, elektronické zdroje, databáze, služby, oddělení, automatizace.

OBSAH

PŘEDMLUVA

1	ÚVOD.....	11
2	HISTORIE KNIHOVEN NA ÚZEMÍ SEVEROMORAVSKÉHO KRAJE PO 2. SVĚTOVÉ VÁLCE.....	12
3	KNIHOVNICTVÍ NA ÚZEMÍ SEVEROMORAVSKÉHO KRAJE 50. AŽ 80. LÉTA 20. STOLETÍ.....	14
3.1	Úprava sítě knihoven v důsledku sloučení územního celku	14
3.2	Systém řízení knihoven v kraji do roku 1989	16
3.3	České knihovnictví po roce 1989.....	19
4	VZNIK A HISTORICKÝ VÝVOJ STÁTNÍ VĚDECKÉ KNIHOVNY V OSTRAVĚ....	20
4.1	Události předcházející vzniku vědecké knihovny v Ostravě	20
4.2	Změny a doplňování knihovního fondu	23
4.3	Rok 1959 jako mezník ve vývoji knihovny	27
5	POSTUPNÝ VÝVOJ KNIHOVNY	29
5.1	Vývoj oddělení a postupné zkvalitňování služeb.....	30
5.2	Vzdělávací aktivity knihovny – metodické činnosti knihovny.....	31
5.2.1	Vzdělávací aktivity od konce padesátých let	32
5.2.2	Vzdělávací akce uskutečněné v letech 2000-2006.....	34
5.3	Automatizace knihovny	37
5.3.1	Historie automatizace.....	37
5.3.2	Samostatnost knihovny po roce 1989	38
6	VĚDECKÁ KNIHOVNA JAKO KRAJSKÉ KNIHOVNICKÉ A INFORMAČNÍ STŘEDISKO.	42
6.1	Krajská knihovna dnes	43
6.2	Moravskoslezská vědecká knihovna a regionální funkce	45
7	ČINNOST JEDNOTLIVÝCH ODDĚLENÍ.....	51
7.1	Oddělení služeb čtenářům	51
7.2	Oddělení bibliografie	53
7.3	Oddělení speciálních fondů.....	55
7.4	Oddělení služeb knihovnám.....	57
7.5	Oddělení akvizice knih.....	58
7.6	Oddělení zpracování knih	60

7.7	Oddělení periodik.....	61
7.8	Oddělení automatizace.....	62
7.9	Oddělení ekonomiky a provozu.....	64
8	ELEKTRONICKÉ INFORMAČNÍ ZDROJE V MORAVSKOSLEZSKÉ VĚDECKÉ KNIHOVNĚ V OSTRAVĚ.....	66
8.1	České databáze.....	66
8.2	Zahraniční databáze.....	68
8.3	Databáze vytvářené v Moravskoslezské vědecké knihovně v Ostravě.....	70
9	BUDOUCNOST MORAVSKOSLEZSKÉ VĚDECKÉ KNIHOVNY V OSTRAVĚ.....	71
9.1	Hledání nových prostor a mezinárodní veřejná soutěž.....	71
9.2	Prostorové řešení novostavby vědecké knihovny v Ostravě.....	74
10	ZÁVĚR.....	76
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	78
	SEZNAM ZKRATEK.....	82
	SEZNAM TABULEK.....	83
	SEZNAM GRAFŮ.....	84
	SEZNAM OBRÁZKŮ.....	85
	SEZNAM PŘÍLOH.....	86

PŘEDMLUVA

Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě je důležitou a zajímavou institucí, která ovlivňuje vzdělanost v Moravskoslezském kraji. Přesto že v této knihovně nepracuji, vybrala jsem si její historii, současnost a perspektivy do budoucna jako téma své diplomové práce. Navštěvuji ji jako stálý uživatel a postupem času, mě začalo zajímat, proč tak významná knihovna sídlí v prostorách jiné instituce a nemá vlastní budovu. Domnívám se, že její služby jsou již dlouho poskytovány na profesionální úrovni a že by si zasloužila jistý komfort a důstojné sídlo, které by reprezentovalo nejen ji, ale celý Moravskoslezský region.

Banky, pojišťovny se prezentují honosnými budovami, které mnohdy plní svůj účel jen pár měsíců. U vědecké knihovny jako vzdělávací instituce je reálný předpoklad, že bude ve svém sídle fungovat dlouho a postupně si vytvoří svou historii.

Cílem a hlavní myšlenkou této práce je popsat a zhodnotit jak vznik tak dosavadní vývoj Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě v souvislosti s okolím a poukázat na některé skutečnosti, které by vedly ke zkvalitnění a zefektivnění práce této vědecké instituce. Snažila jsem se zachytit a utřídit podstatné momenty a trendy ve vývoji knihovny jako jsou růst a rozvoj knihovny, který se prokázal mimo jiné také zvyšováním všech charakteristických ukazatelů – růstem čtenářů, vypůjček, metodické a vzdělávací činnosti, modernizaci a automatizaci knihovny.

Při realizaci této práce byla nutná konzultace s odborníky z vědecké knihovny v Ostravě. Odborné schůzky vztahující se k historii, provozu, ekonomickým ukazatelům knihovny, proběhly na několika odděleních knihovny (oddělení ekonomiky, oddělení služeb knihovnám, oddělení služeb čtenářům, oddělení bibliografie). Zde všude jsem získala podnětné a odborné rady a doporučení ke své práci.

Úvodní kapitola nastíní obsah diplomové práce a nezávislého čtenáře seznámí s postavením knihoven u nás.

Ve druhé a třetí kapitole je zachycena historie knihoven a knihovnictví na Severní Moravě. Podkapitoly konkrétněji analyzují problematiku řízení knihoven

v kraji, úpravu sítě knihoven v důsledku sloučení územního celku a také změny českého knihovnictví po roce 1989.

Od čtvrté kapitoly je již pozornost věnována událostem vztahujícím se k Moravskoslezské vědecké knihovně v Ostravě, vzniku a postupnému vývoji fondu. V tabulkách a grafech jsou uvedeny konkrétní údaje týkající se jak přírůstků fondu, tak celého stavu fondu knihovny. Pro srovnání jsou zde také uvedeny přírůstky fondu okolních knihoven, které jsou rozděleny dle regionu. V důsledku mnoha změn, ke kterým došlo v roce 1959, je tento rok mezníkem ve vývoji vědecké knihovny, proto je mu věnována poslední ze tří podkapitol.

Pátá kapitola se týká postupného vývoje knihovny v oblasti zkvalitňování služeb, vzdělávacích aktivit, metodické činnosti a automatizace knihovny.

Vzhledem k významné úloze Moravskoslezské vědecké knihovny v regionu je šestá kapitola se dvěma podkapitolami věnována regionálním funkcím knihovny a jejímu postavení krajského knihovnického střediska.

Sedmá kapitola, ve všech devíti podkapitolách, popisuje činnost jednotlivých oddělení knihovny s uvedením možností směřujících k ještě lepší a efektivnější práci. Uživatelům jsou v této instituci poskytovány také elektronické zdroje v podobě českých a zahraničních databází, o čemž pojednává osmá kapitola.

V závěru této magisterské práce je nastíněná budoucnost Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě. Devátá kapitola obsahuje údaje o mezinárodní veřejné soutěži o návrh na zpracování urbanistického, architektonického, technického a provozního řešení novostavby. Je zde popsáno prostorové řešení nové knihovny, které umožní zkvalitnění a zefektivnění práce této vědecké instituce.

Diplomová práce má rozsah 87 stran a je rozdělena do 10 kapitol, včetně úvodu a závěru. Sedm z deseti kapitol jsou dále členěny. Součástí práce je 6 příloh, které podávají další doplňující informace. Informační zdroje byly citovány dle normy ISO 690 a ISO 690-2.

Závěrem bych ráda poděkovala Ing. Květoslavě Kotové, PhDr. Aleně Hrazdilové, Mgr. Karin Fešarové, PhDr. Milanu Sobotíkovi a PhDr. Lidmili Vášové za podnětné rady a odbornou pomoc při koordinaci této práce.

1 ÚVOD

Knihovny v informační společnosti zastávají významnou a nenahraditelnou úlohu. Jsou chápány jako nástroj k uskutečňování základního lidského práva na rovný přístup k informacím.

Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě plní odborné požadavky svých uživatelů v kvalitní profesionální nabídce služeb na bázi informačních technologií.

Záměrem této magisterské práce je soustředit se na činnost této vědecké instituce, její historii a zároveň poukázat na perspektivy budoucího rozvoje.

Není možné sledovat vývoj vědecké knihovny bez ohledu na historické zakotvení ve společnosti, její zázemí a okolí. Knihovny a knihovnictví v Severomoravském kraji měly vždy v oblasti kulturně-výchovné práce rozhodující význam. Byla zde rozvíjena nejen stránka kvantitativní, tj. počet knihoven, ale rozvíjela se i kvalita knihovnické práce.

Dnes se veřejné knihovny orientují zejména na rozvíjení veřejných informačních služeb s profesionální obsluhou a za tím účelem jsou vybaveny informačními technologiemi. Jsou důležitým článkem při zajištění přístupu všech občanů k odborným a kulturním poznatkům. Knihovna je prostředníkem mezi množstvím informací uložených v dokumentech a jejich konzumentem.

Knihovny poskytují službu každému, kdo chce poznávat a vzdělávat se. Vzdělanost a vzdělávání jsou jednou z priorit Moravskoslezského kraje. K naplnění tohoto cíle nemalým podílem přispívá i Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě. Už několik desítek let však tato významná kulturní a vzdělávací instituce nemá vlastní sídlo a nachází se v provizorních prostorách.

Vzhledem k tomu, že v 21. století díky výpočetní technice a informačním technologiím jsou vytvořeny možnosti přístupu k neohrazenému rozsahu informačních zdrojů, je nutné, aby se i knihovny modernizovaly a mohly nabízet profesionální služby svým uživatelům.

Moravskoslezská vědecká knihovna po celou dobu svého působení usiluje o vytváření kvalitního informačního zázemí pro uživatele. Výstavba nové budovy této knihovny bude velkým přínosem nejen pro Ostravu, ale pro celý Moravskoslezský kraj.

2 HISTORIE KNIHOVEN NA ÚZEMÍ SEVEROMORAVSKÉHO KRAJE PO 2. SVĚTOVÉ VÁLCE

Po 2. světové válce došlo k mohutnému rozvoji všech sítí knihoven. Byla rozvíjena nejen stránka kvantitativní, tj. počet knihoven, fondy, ale rozvíjela se i kvalita knihovnické práce. Knihovníci hledali cesty k prohloubení práce se čtenářem a k rozšíření vlivu literatury. Je nutné si uvědomit, že severní část Moravy a Slezska začínaly v roce 1945 s budováním nového života. Téměř na sedm let byly přetřhány existující historické vazby, během války byl likvidován značný počet knihoven českých národních, středních a odborných škol, byly potlačovány lidové knihovny. Studijní knihovna v Olomouci byla postavena, stejně jako ostatní státní vědecké knihovny, pod nacistický dozor. Za okupace byla z fondů knihoven odstraněna tehdejší pokroková literatura a byla nahrazena tzv. protektorátní literaturou.

Objektivní a zejména kvantitativní zhodnocení rozvoje knihovnictví na území Severomoravského kraje v letech 1945–1960 naráží na skutečnost, že statistické a jiné podklady jsou roztrženy podle tehdejšího administrativně územního rozdělení státu. Navíc je nutno podotknout, že z prvních období budování lidově demokratické a socialistické republiky mnohé základní údaje chybí nebo jsou neúplné, nepřesné a zpětně neověřitelné. Musíme se tedy do značné míry omezit na konstatování, že rozvoj knihovnictví zde probíhal obdobně jako v jiných oblastech Čech a Moravy.

Od základů bylo nutno začít s budováním knihoven v **pohraničí**. Vyhledávat a alespoň provizorně zařizovat místnosti knihoven, získávat knihovníky a pomocí státních dotací vytvořit jakýsi zárodek knižního fondu v lidových a školních knihovnách. O tom, že to byl nesnadný úkol, svědčí údaje z roku 1955, kdy lidové knihovny Ostravského kraje měly ve svých fondech jen 25% naučné literatury a 17,3% literatury pro mládež. [3]

Předtím, než se podařilo vybudovat ve všech obcích stálé knihovny, plnily zvláště v pohraničí důležitou funkci pojízdné knihovny.

Ve **vnitrozemí** byla situace poněkud jednodušší, knihovny mohly začít rozvíjet svou poválečnou činnost nejen na základě zachovaných větších nebo menších fondů, ale také na základě určitých tradic. Bylo nutné provést očistu

knižních fondů od nepřátelské a brakové literatury a nahradit zbytek nově vycházející produkcí, v níž na čestném místě stála díla pokrokových domácích autorů i četná díla autorů sovětských.

V souvislosti s budováním průmyslového Ostravska došlo k prudkému pohybu obyvatelstva, který postavil i před knihovny velké úkoly. Nejdříve to byla péče o brigádníky,

po výstavbě nových sídlišť vystoupila do popředí problematika zásobování obyvatel sídlišť knihou. i zde se přechodně využívalo pojízdných knihoven, avšak konečným řešením bylo vybudování řádně vybavených knihoven, zaměřených na specifické podmínky a potřeby sídlišť. Trvalým úkolem bylo také zajišťování služeb občanům slovenské a polské národnosti, zvláště v okresech Karviná, Frýdek - Místek a také v samotné Ostravě.

Po Únoru 1948 se knihovny orientovaly na socialistický vývoj, zlepšovala se kvalita jejich služeb, množství a složení výpůjček. Ale i přesto soustava knihoven zůstávala nadále roztržitá a málo koordinovaná. Dosavadní organizace už nestačila držet krok s rostoucími potřebami společnosti. Projevilo se to mimo jiné i v narůstajících disproporcích mezi vývojem knihovnických služeb ve větších místech s profesionálními knihovníky a na vesnicích, kde docházelo k stagnaci.

Důležitým článkem v náročnějších veřejných knihovnických službách v Severomoravském kraji byla Státní vědecká knihovna v Olomouci, jejíž počátky sahají až do roku 1566. o jejím rozvoji svědčí skutečnost, že její fondy obsahovaly:

- v roce 1945 180 869 jednotek,
- v roce 1948 to už bylo 203 013 jednotek
- koncem roku 1974 již přes 1 072 000 jednotek. [11]

Výpůjčky stouply více než desateronásobně. Byla zavedena informační služba a od roku 1954 se rozvinula i rozsáhlá ediční činnost, v jejímž rámci vyšlo v letech 1954–1974 přes 400 publikací, většinou bibliografických, zčásti metodických a informativních.

V roce 1951 byla založena Státní vědecká knihovna v Ostravě. Za krátkou dobu své existence soustředila přes půl milionu knihovnických jednotek. Veliké knižní bohatství bylo nashromážděno i v knihovnách vysokých škol, především na

Univerzitě Palackého v Olomouci, obnovené v roce 1946, ale také na Vysoké škole báňské a na Pedagogické fakultě v Ostravě.

Závěrem lze říci, že v složité poválečné době, přes mnohé potíže a nedostatky práce obnovované nebo nově zakládané knihovny přispívaly nejen k rozšíření české literatury, ale také k vytváření pocitu skutečného domova.

3 KNIHOVNICTVÍ NA ÚZEMÍ SEVEROMORAVSKÉHO KRAJE 50. AŽ 80. LÉTA 20. STOLETÍ

V Severomoravském kraji byl v oblasti kulturně výchovné práce přisuzován práci knihoven velký ne-li rozhodující význam. Stejně jako v celém státě, i na území tehdejšího Severomoravského kraje se rozvíjela síť knihoven. V roce 1950 vydalo Ministerstvo informací a osvěty ČSR Směrnice o zřízení jednotné sítě lidových knihoven řízené státem. [4]

Síť tvořily krajské, okresní a místní knihovny. Rozšířily se sítě vědeckých, vysokoškolských a školních knihoven, vytvořila se široká soustava odborných, technických a jiných knihoven. Ve starých i v nově vznikajících závodech vznikaly závodní technické knihovny. Jejich úkolem bylo přispívat ke zvyšování kvalifikace a rozvíjet iniciativu pracujících. Budovala se síť zdravotnických knihoven, která se podílela na přísunu odborné lékařské literatury a v omezeném počtu vznikaly i zemědělské knihovny. Nemalý význam měly i některé muzejní knihovny.

3.1 Úprava sítě knihoven v důsledku sloučení územního celku

Knihovnictví v dřívějších územních celcích, z nichž vznikl Severomoravský kraj, bylo na různé úrovni a sloučení do jednoho územního celku přineslo řadu problémů. Různá úroveň knihovnictví v jednotlivých okresech vyžadovala, aby byly stanoveny jednotné cíle rozvoje knihovnictví v Severomoravském kraji, k jejichž dosažení byly voleny v jednotlivých okresech zvláštní postupy podle stávající situace. Stanovení jednotlivých cílů se ujal Severomoravský krajský Národní výbor, který postupně svými usneseními

a průběžnou kontrolou vytvářel podmínky pro rozvoj knihoven kulturně výchovného charakteru.

V roce 1964 po provedené jednorázové evidenci knihoven jednotné soustavy byly ve všech okresech kraje podle pokynů krajského Národního výboru vypracovány návrhy na úpravu sítě knihoven osvětového charakteru, kde byly zpracovány první návrhy na vytvoření celků střediskových knihoven a na slučování knihoven lidových a odborových. Návrhy byly zpracovány s ohledem na místní potřeby a byly projednány a schváleny řídicími orgány v okresech. Tím byl dán směr rozvoje knihoven, stanovena síť knihoven osvětového charakteru v Severomoravském kraji a vytyčeny zásady budování střediskových knihoven v kraji.

V roce 1966 byly schváleny a vydány Zásady pro rozvoj školních knihoven v Severomoravském kraji, jejichž realizaci se věnovaly lidové knihovny jako garanti rozvoje jednotné soustavy knihoven. Maximální úsilí se však nesetkalo s pochopením přímo na školách. Slibně vypadající rozvoj sítě školních knihoven během let ustrnul a zčásti byl zlikvidován. v roce 1974 se usnesení o školních knihovnách novelizovalo v zásadách, které projednala a přijala školská a kulturní komise a které byly postupně realizovány.

Dalším sítím knihoven jednotné soustavy byla lidovými knihovnami na požádání poskytována metodická pomoc a jejich rozvoj byl zcela individuální. Naprosto jednotný a plánovitý byl rozvoj sítě lidových knihoven. Ve všech okresech byly vybudovány střediskové knihovny. Řídicí orgány – Národní výbory všech stupňů, vytvářely materiální i personální podmínky pro zajištění plynulého budování střediskových knihoven. Metodická práce v síti lidových knihoven se zaměřila na řešení teoretických a praktických otázek budování střediskových knihoven. Byl zaveden jednotný systém v otázkách správních i odborně knihovnických. Důraz byl položen na jednotnou organizaci sítě lidových knihoven v okrese.

V roce 1973 bylo v Severomoravském kraji 157 lidových knihoven, z nichž 89 plnilo střediskovou funkci. Lidové knihovny hrály v té době hlavní úlohu v kulturně výchovné práci. K jejich hlavní náplni patřilo pravidelné sledování kvality doplňování knižních fondů, k němuž vydatně přispěla krajská

katalogizace, zavedená od roku 1964, včasné a účinné reakce knihoven na významná kulturní výročí a události formou kolektivních akcí se čtenáři atd. Jedním z hlavních úkolů lidových knihoven v té době bylo veřejné působení a politická práce. Proto jsou právě v knihovnách budovány kabinety politické literatury.

K rozvoji služeb a práce knihoven přispívala také celá řada různých soutěží. Například za 24 ročníků soutěže „Budujeme vzornou lidovou knihovnu“ získalo:

- 140 knihoven čestné uznání Krajského národního výboru
- 54 knihoven čestné uznání ministerstva kultury
- 54 knihoven titul vzorná knihovna [20]

Pro zvýšení iniciativy střediskových knihoven byla v roce 1969 vyhlášena soutěž „Nejlepší středisková knihovna Severomoravského kraje“.

Ke zvýšení odborné úrovně pracovníků knihoven byly v kraji i v okresech pořádány cykly přednášek, individuální vzdělávací akce, krátkodobé i dlouhodobé kurzy. Kromě toho si mohli knihovníci doplnit vzdělání dálkovým studiem na střední knihovnické škole v Ostravě, kde přednášky byly zaměřeny přímo na praxi knihoven a tehdy nové metody práce v jednotlivých úsecích knihovnické činnosti. Dalším podnětem pro práci knihovníků byla spolupráce se zahraničními knihovníky, především ze Slovenska, Polska, bývalé NDR a SSSR. K získávání zkušeností v nemalé míře přispívaly návštěvy, výměna písemných materiálů, výměnná účast na seminářích a poradách.

3.2 Systém řízení knihoven v kraji do roku 1989

Systém řízení knihoven je v podstatě dán podřízeností knihoven různým státním a jiným orgánům, popřípadě příslušností knihovny k určité instituci. Organizační i obsahové stránky metodické práce knihoven v Severomoravském kraji je možné rozdělit na dvě základní skupiny:

První skupinu tvoří knihovny s univerzální, popř. víceoborovou skladbou knihovnických fondů. Patří sem:

Sítě knihoven řízené národními výbory :

- lidové knihovny
- muzejní knihovny
- školní knihovny (žákovské i učitelské)

Administrativní knihovny organizací státní správy

Knihovny ROH

Druhou skupinu tvoří knihovnická a informační pracoviště speciálního, jednooborového charakteru. Patří sem:

Útvary soustavy vědeckotechnických a ekonomických informací

Zemědělské odborné knihovny

Zdravotnické knihovny

Mezi oběma skupinami existují rozdíly, a to především v odlišných nárocích na metodické vedení, na koordinaci činnosti i v nárocích na školení pracovníků.

Rozdělení jednotné soustavy na dvě skupiny sítí umožnilo využít určité specifčnosti severomoravského knihovnictví, a to v podobě existencí dvou státních vědeckých knihoven v kraji a jejich odlišného profilu k vybudování dvou hlavních metodických center.

První skupina sítí knihoven byla svěřena do metodické péče Státní vědecké knihovny v Olomouci (SVKOL). Tato typická vědecká knihovna měla univerzální zaměření a širokou působnost. Věnovala se také společenskovedním oborům a regionální problematice.

Ve Státní vědecké knihovně v Ostravě (SVKOS) byl její univerzální charakter poněkud překryt položením důrazu na technické a ekonomické disciplíny. Tomu odpovídaly i její služby, a proto byla knihovna pověřena metodickou funkcí vůči knihovnám druhé skupiny. Samozřejmě, že toto rozdělení nekladlo žádné překážky tomu, aby SVKOL spolupracovala i nadále s technickými, zemědělskými a zdravotnickými knihovnami a naopak aby SVKOS spolupracovala s Knihovnou města Ostravy a dalšími knihovnami první skupiny.

Při přesném rozdělení pravomoci bylo třeba řešit i některé dílčí otázky takovým způsobem, aby bylo uplatněno nejen formální hledisko příslušnosti k té či oné skupině sítí knihoven, ale také praktické a funkční hledisko. Například

knihovny odborných středních škol, i přestože byly přesně vymezenou skupinou (školní knihovny), spadaly do oblasti Státní vědecké knihovny v Ostravě, protože byly zároveň součástí soustavy VTEI. U patientských knihoven rozhodla resortní příslušnost, u vysokoškolských knihoven šlo spíše o vzájemnou spolupráci než o jednostrannou metodickou pomoc ze strany státních vědeckých knihoven. Je samozřejmé, že Univerzita Palackého měla nejen místně, ale také oborově blíže ke knihovně v Olomouci, kdežto Vysoká škola báňská zase ke knihovně v Ostravě. U pedagogické fakulty v Ostravě faktor místa mluví spíše pro spolupráci s SVKOS, i když svými mnoha obory by měla blíže k Olomoucké knihovně.

Rozdělení krajské metodiky mezi dvě knihovny mělo racionální jádro i v tom, že bylo možné vytvořit dva menší specializované metodické útvary s odpovídajícím knihovnickým zázemím, kde by byl možný kvalifikovanější přístup k řešení otázek dané problematiky než v jednom velkém útvaru, v němž by se střetávala příliš různorodá problematika, protichůdné potřeby a zájmy knihoven takto odlišného charakteru.

Pro úplný obraz organizace krajské metodiky je nutno dodat, že Okresní veřejná a studijní knihovna v Karviné je pověřena také metodickou působností v oblasti práce se slovenskou a polskou literaturou.

Závěrem lze říci, že v Severomoravském kraji tempo udávají dvě státní vědecké knihovny a síť lidových knihoven.

Práce knihoven byla mnohem více zaměřena na plnění úkolů a požadavků vyplývajících z potřeb politické výchovy, vzdělávání a zvyšování celkové kulturní úrovně obyvatelstva.

Od roku 1971 knihovny účinně pomáhají rozvoji všech forem vzdělávání obyvatel. Pozornost je věnována především stranickému vzdělávání. Při okresních knihovnách byly vybudovány kabinety politické literatury, které poskytovaly bibliografické služby, zpracovávaly informace z tisku.

Fondy knihoven byly uvedeny do souladu s celospolečenskými potřebami, byly tvořeny i ekonomické předpoklady pro nákup literatury sloužící k socialistické výchově občanů. Dále byl vyvíjen tlak k sjednocení působnosti všech sítí knihoven, k vymezení funkcí a zlepšení kvality poradenské a metodické činnosti. Jednou z cest, jak zlepšovat úroveň knihovnictví byl tehdy rozvoj

střediskových knihoven. Knihovny v kraji se účinně zapojovaly do všech kulturních a politických akcí.

3.3 České knihovnictví po roce 1989

V roce 1989 proběhl v Československu politický převrat, který ukončil čtyřicet let trvající nadvládu komunistické strany a který znamenal návrat k demokratickému zřízení. Tyto společenské události výrazně ovlivnily další rozvoj českého knihovnictví. Ihned po revoluci v listopadu 1989 studenti knihovnictví na filozofické fakultě UK vyjádřili svou nespokojenost s učebním programem a nastaly změny, které významně zasáhly do vývoje katedry a teorie knihovnictví vůbec. Po roce 1989 neexistovaly jednotné názory, jak by měla struktura a řízení knihovnictví vypadat, pokusy o stanovení koncepce veřejného knihovnictví byly vládou odmítány.

Povinnost obcí zřizovat veřejné knihovny, vyplývající již z prvního knihovnického zákona, změnil Zákon České národní rady o obcích (obecní zřízení) č 367/1990 Sb. ze dne 4. září 1990. Obce již neměly povinnost, ale jen možnost knihovny zřizovat. Na základě tohoto zákona některé obce sloučily knihovny s jinými kulturními zařízeními nebo je zcela zrušily, jiné v následujících letech žádaly o vystoupení knihoven z okresních kooperačních celků.

Po roce 1989 knihovnictví celkově trpělo nejen nedostatkem finančních prostředků, ale také nezájmem výkonné moci zabývat se stávajícími problémy a nedostatečnou legislativní podporou. Knihovnický zákon z roku 1959 byl svým ideovým pojetím zcela nevyhovující. Nejdříve se uvažovalo o jeho zrušení bez jakékoli náhrady, ale tím by se zrušily i všechny související vyhlášky a nařízení. Služby knihoven včetně meziknihovní služby, evidence a revize knihovního fondu, tvorba souborných katalogů, to vše by se ocitlo bez právního zabezpečení. Proto se knihovnická veřejnost zaměřila na vytvoření nového knihovnického zákona, který by se podílel na zabezpečení existence knihoven a vytvořil kvalitní podmínky pro pokrytí knihovnicko-informačních potřeb a požadavků společnosti. Přes 40 let trvalo, než si odborníci ujasnili, co má být předmětem nového knihovního zákona. Nakonec se knihovnická veřejnost dočkala. Nový knihovní

zákon byl přijat 29. června 2001, byl to Zákon o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon) č. 257/2001 Sb. ze dne 29. června 2001.

4 VZNIK A HISTORICKÝ VÝVOJ STÁTNÍ VĚDECKÉ KNIHOVNY V OSTRAVĚ

Státní vědecká knihovna v Ostravě byla založena jako Státní studijní knihovna (Viz Věstník ministerstva školství, věd a umění, 1951, seš. 5).

Speciální zaměření knihovny bylo hornictví a hutnictví v rozsahu celostátním a ostatní obory pro potřeby hospodářského, sociálního a kulturního rozvoje kraje v rozsahu krajském.

V síti státních vědeckých knihoven bylo postavení Státní vědecké knihovny v Ostravě (dále SVKOS) specifické v tom, že jejím zázemím byla nejprůmyslovější oblast našeho státu.

Tato skutečnost ovlivnila obsah i rozsah činnosti knihovny především v prvních letech její existence.

Koncem padesátých let, kdy ještě nebyla rozvinuta informační soustava v průmyslu Severomoravského kraje, byla SVKOS informační základnou s největším fondem vědeckotechnické literatury pro průmysl své oblasti a se službami organizovanými především podle požadavků uživatelů z průmyslových odvětví kraje.

4.1 Události předcházející vzniku vědecké knihovny v Ostravě

Počátky vědecké knihovny v Ostravě byly výsledkem několika faktorů. Státní vědecké knihovny byly v desetiletí 1945–1955 zřizovány nebo převzaty do státní správy tam, kde to bylo v souladu s celospolečenskými i regionálními požadavky a potřebami. Proti letům před druhou světovou válkou vzrostl jejich počet v Československu z osmi na dvacet pět. Cílem bylo upevnit základní síť veřejných vědeckých knihoven a posílit jejich rozložení v krajských městech.

Před založením vědecké knihovny v Ostravě byla nejbližším centrem vědeckého knihovnictví Opava, která byla zaměřena na literaturu regionální, historickou a společensko-vědní. Knihovna Vysoké školy báňské měla sice tehdy funkci ústřední knihovny hornicko-hutnické, ale po svém přestěhování z Příbrami a poválečných škodách na takový úkol nestačila. Ani technická knihovna Vítkovických železáren nebyla dostatečně vybavena na to, aby mohla plně uspokojovat požadavky hutnických a jiných průmyslových podniků z celé republiky. Také Ústřední knihovna města Ostravy, přes rozsah svých služeb a fondů, nemohla zastávat takovou funkci.

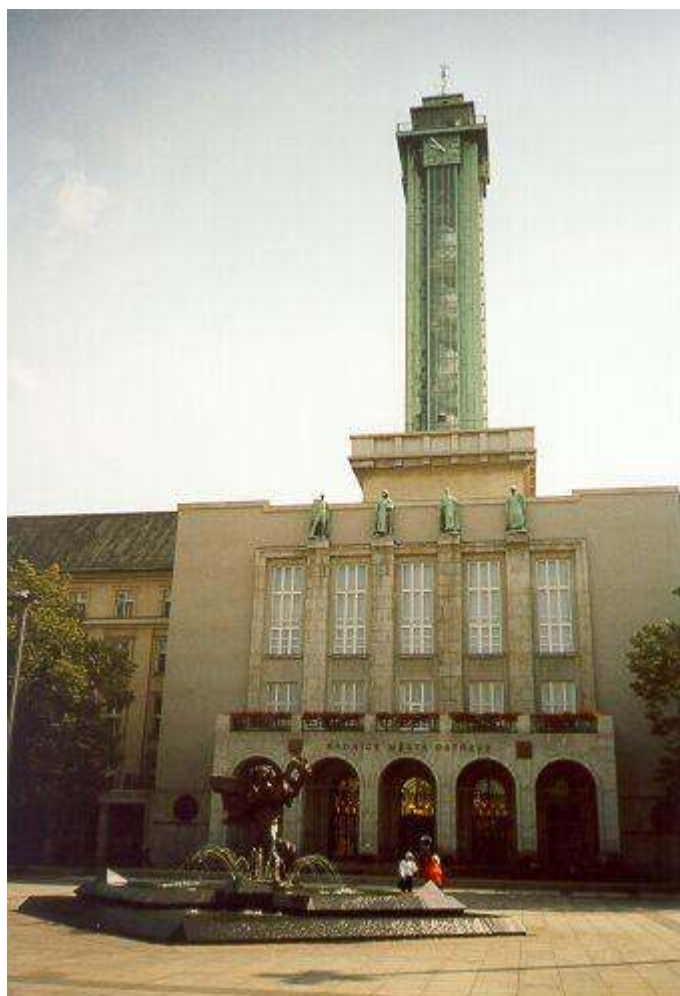
Od roku 1949 se stále více prosazovala myšlenka na založení veřejné vědecké knihovny v Ostravě. Navíc zde byly úvahy o založení lékařské fakulty a tlak ze strany lékařů rozvíjejícího se velkoměsta, aby měli přístup k odborné literatuře. Tak se šťastně sešly požadavky zainteresovaných odborníků na průmyslovém Ostravsku a podpora centrálních orgánů s obecným trendem zřizování veřejných vědeckých knihoven a záměr se podařil.

Oficiálně se vznik knihovny datuje od 1. ledna 1951, jak to stanovil Věstník ministerstva školství, věd a umění výnosem ministra ze dne 5. února 1951. [3]

Zavedení nové knihovny neznamená jen organizační starosti. Je také třeba vyhledat prostory, získat pracovníky a uživatelské zázemí, shromáždit a zpracovat fondy. Najít vhodné místo pro novou knihovnu v Ostravě byl skutečný problém. Nakonec byly vybrány přízemí a suterénní prostory pravého křídla Nové radnice, viz. **obrázek č. 1 a 2**.

Obrázek č. 1 Vchod do knihovny – levé křídlo radnice [37]

Obrázek č. 2 – Nová radnice [37]

Tyto prostory měly původně komerční charakter. Až do války byly po celé délce obchody a prodejní sklady. Umístění v Nové radnici bylo ovšem chápáno jako provizorium, kde knihovna najde útočiště pro prvních pět až deset let.

I přes veškeré snahy najít jiné prostory, které by lépe vyhovovaly, knihovna v šedesátých letech stále sídlila ve stejných provizorních místnostech. Protože je knihovna rostoucí organismus, nelze již skladovat veškerý fond ve stávající budově. Sedmdesátá léta jsou obdobím neustálých přesunů části literatury do odlehčovacích skladišť mimo budovu. Starší a méně využívané části fondu i nezpracované dary se ocitly díky nepochopení nadřízených orgánů v místnostech pro daný účel zcela nevhodných. Vlhko a prach ničily původní

sbírky, část musela být odepsána, pro zbylé a nové kandidáty se hledaly vhodnější prostory.

Osmdesátá léta jsou charakterizována dalšími přesuny fondu, častými reorganizacemi a pozvolnou přípravou automatizace, jak to tehdejší poměry dovolovaly. Aby uživatelé nemuseli na mnohé publikace čekat do druhého dne, kdy byly dovezeny z odlehčovacího skladu v Ostravě - Přívoze, je v této lokalitě v roce 1984 zřízena jakási pobočka půjčovny, kde bylo možno si knihy vyzvednout. Protože však v roce 1990 bylo nutno najít nové zdroje úspor pracovních sil i energie, bylo přímé půjčování v Přívoze zrušeno.

4.2 Změny a doplňování knihovního fondu

Fond knihovny vznikl z darů ostravských průmyslových podniků a byl budován podle zásad speciálního zaměření knihovny:

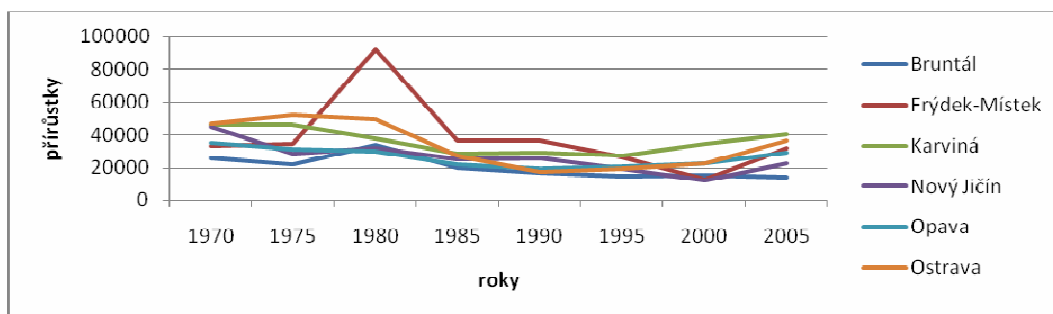
- hornictví a hutnictví v rozsahu celostátním,
- stavebnictví, zdravotnictví a pedagogika v rozsahu krajském,
- všeobecně politické, hospodářské, kulturní a vědecké zaměření kraje.

Základem fondu knihovny byly dary Národního technického muzea, ministerstev, knihovny vysokých škol technických, technické knihovny Průmyslového muzea a ostravských institucí. Na budování fondu knihovny mělo zásadní vliv právo povinného výtisku, které knihovna získala vyhláškou č 140/1964 Sb.

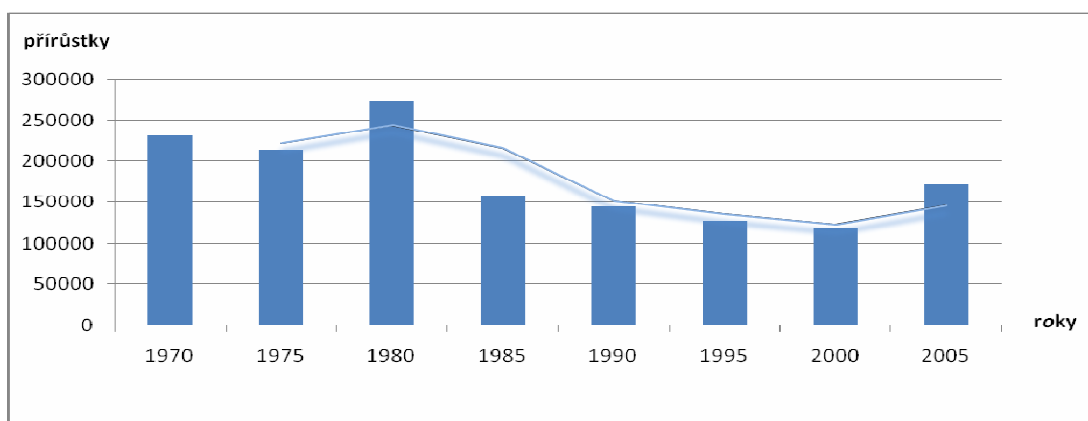
Změny knihovního fondu v ostravském regionu od roku 1970 do roku 2005 jsou zaznamenány v **tabulce číslo 1 a grafech číslo 1 a 2:**

	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005
Bruntál	25581	21928	33422	19993	16582	14977	15135	14033
Frýdek-Místek	32692	34418	92463	35974	36244	26221	12344	31285
Karviná	45867	45621	37340	28151	29075	27032	34207	39720
Nový Jičín	45047	28774	31527	25008	25883	18863	11849	22600
Opava	34944	31106	29916	21975	19103	20386	22558	28829
Ostrava	46316	51792	49013	27303	17443	19127	22410	35936
Celkem	230447	213639	273681	158404	144330	126606	118503	172403

Tabulka č.1 - Přírůstky knihovního fondu v ostravském regionu od roku 1970 do roku 2005 [21]

Graf č. 1 – Přírůstky knihovního fondu v jednotlivých městech ostravského regionu od roku 1970 do roku 2005 [21]

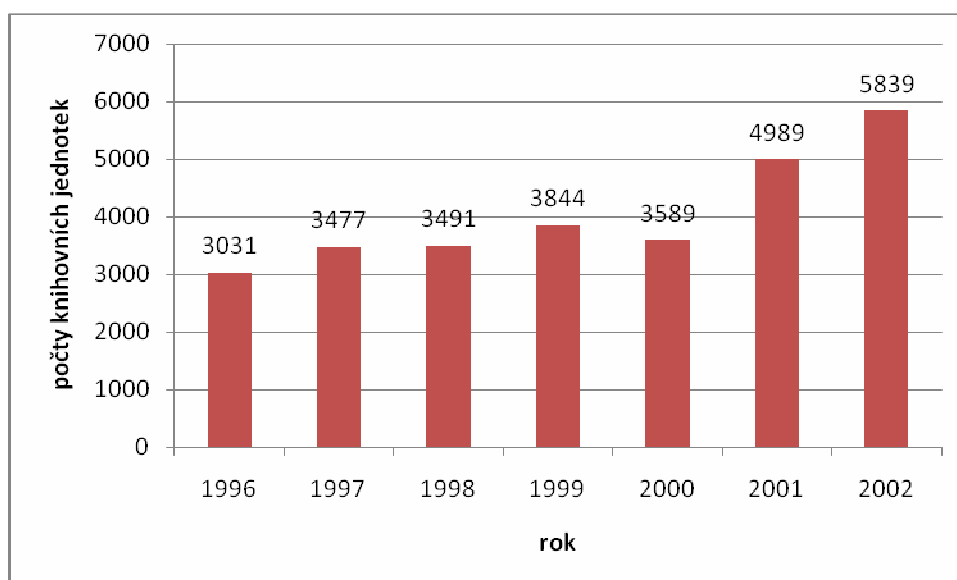
Graf č. 2 - Přírůstky knihovního fondu v celém ostravském regionu od roku 1970 do roku 2005 [21]

Přirůstky knihovního fondu se snižovaly s výjimkou 80. let, kdy došlo v okrese Frýdek Místek k centrální evidenci knihovního fondu. Do

přírůstku se započítaly dříve zakoupené knihy, které dosud v okresním měřítku nefigurovaly. Po roce 2000 narůstá knihovní fond díky dotačnímu programu regionálních funkcí.

Povinným výtiskem byla doplňována neperiodická literatura z Moravy a veškerá tuzemská periodika. Nutno konstatovat, že kázeň vydavatelů při dodávání povinného výtisku se ve vztahu k Moravskoslezské vědecké knihovně (MSVK) výrazně zlepšila. Zatímco v roce 2000 to bylo pouhých 3589 knihovních jednotek, v roce 2002 to již bylo 5839, viz graf č. 3.

Graf č. 3 – Povinný výtisk neperiodické literatury

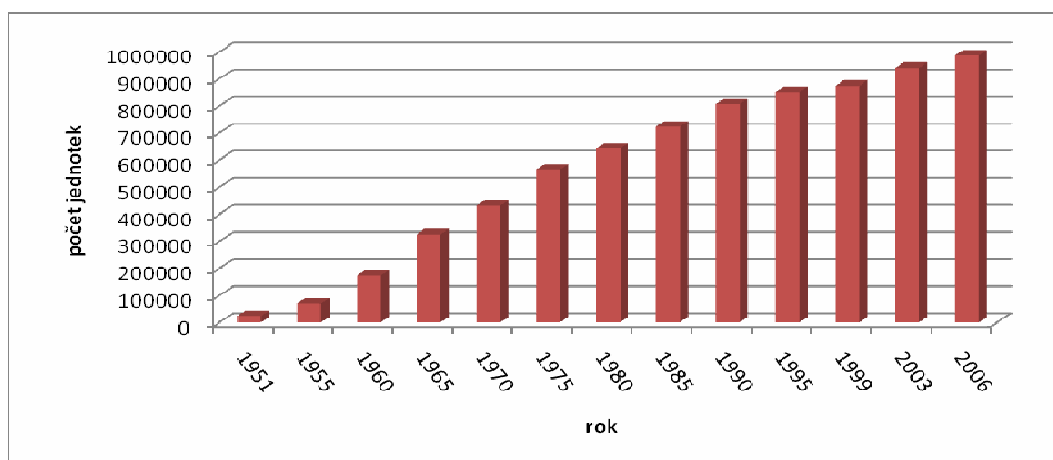
Sledování údajů od roku 1996 souvisí se změnou legislativy, která právě od 1. ledna 1996 omezila právo povinného výtisku pro MSVK na produkci moravských vydavatelů. Přesto celkový přírůstek opět neodpovídal uživatelským požadavkům. MSVK nemohla nakupovat potřebné multiduplikáty české odborné literatury, zahraniční literatura byla nakupována zcela minimálně. U norem bylo z finančních důvodů již v roce 2001 nutno omezit odběr na jeden exemplář. Patentové spisy vycházející ve stále větší míře jsou díky zařazení knihovny v regionálním patentovém centru poskytovány Úřadem průmyslového vlastnictví bezplatně.

Důslednou kontrolou periodik vycházejících v jednotlivých regionech kraje i náborem u řady firem dosáhla MSVK většího počtu obdržených titulů časopisů. Například v roce 2002 docházelo do knihovny 2 763 titulů, z toho 2 242 tuzemských nefiremních časopisů. [27] Ve vydávání časopisů dochází k významnému pohybu, např. v roce 2002 bylo zrušeno vydávání 191 titulů, které knihovna odebírala.

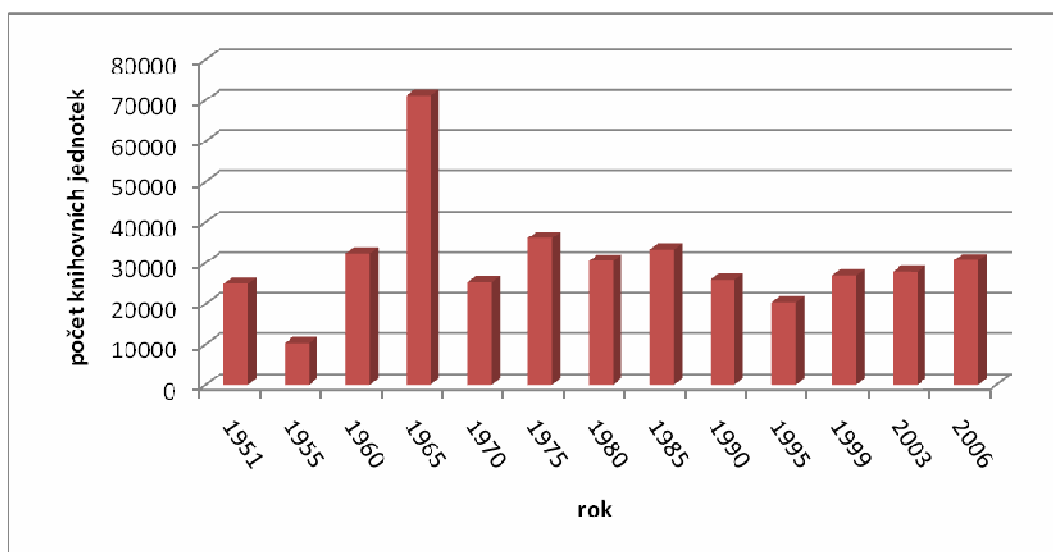
Firemní literatura byla doplňována v obvyklém rozsahu, tj. cca 6 000 knihovních jednotek, zvukové dokumenty a audiovizuální dokumenty minimálně, jednak z finančních důvodů a jednak proto, že knihovně chyběly prostory k prezenčnímu zpřístupňování těchto informačních nosičů.

Doplňování knihovního fondu bylo v roce 2006 silně ovlivněno negativní i pozitivní skutečností. Minimální finanční částka, kterou bylo možno z příspěvku na provoz vyčlenit na doplňování, v podstatě způsobila půlroční omezení nákupu literatury jen na díla pokračující či dlouhodobě objednaná. Naopak pochopení zřizovatele podložené analýzou uživatelských požadavků a možností knihovny, vedlo k účelové dotaci, která situaci napravila. Celkový přírůstek knihovního fondu činil v roce 2006 30 662 knihovních jednotek, což je o 2 494 více než v roce 2005. Nárůst byl ve skutečnosti ještě vyšší, protože publikace pořízené v závěru roku se promítly v knihovnickém zpracování roku 2007. [29]

Knihovní fond a roční přírůstky Moravskoslezské vědecké knihovny postupně narůstaly po celou dobu její existence, viz. grafy číslo 4 a 5.

Graf č.4 - Knihovní fond Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě od jejího vzniku 1951 do roku 2006 [autor]

Graf č. 5 – Přírůstky knihovního fondu v jednotlivých letech od 1951 do 2006 [autor]

V roce 1965 byly jednorázově zaevidovány staré patenty.

V knihovně je důležité nejen získávání fondu, ale také jeho katalogizační zpracování, které probíhá operativně v souladu s oborovými standardy. Záznamy monografií, seriálů, hudebnin, kartografických a audiovizuálních dokumentů jsou přístupny také v on-line katalogu na www stránkách knihovny.

4.3 Rok 1959 jako mezník ve vývoji knihovny

Rok 1959 je rokem nového knihovnického zákona č. 53/1959 Sb. Zákon o jednotné soustavě knihoven, ze dne 9. července 1959. v tomto roce se mění nejen okolí, ale do jisté míry i knihovna sama. v souvislosti s následujícími změnami, se začalo měnit uživatelské zázemí knihovny.

Mezi **rozhodující změny** v roce 1959 bezesporu patří:

- vydání vládního usnesení čis. 606/1959 o budování celostátní soustavy vědeckotechnických informací, díky němuž došlo i v Severomoravském kraji k zakládání a rozvoji středisek této soustavy v průmyslových závodech a institucích,
- založení Ostravské pedagogické fakulty,

- založení tří fakult Vysoké školy báňské,
- založení Ústřední lékařské knihovny v Krajském ústavu národního zdraví v Ostravě.

I přesto, že na obou vysokých školách byly budovány knihovny, podílí se SVKOS ve velké míře na zajišťování knihovnických a informačních služeb pro pracovníky a studující obou vysokých škol. Také v oblasti služeb zdravotnictví se SVKOS snaží najít efektivní formy práce tak, aby byly uživatelům - lékařům připraveny optimální podmínky v přísunu literatury k odbornému růstu a aby koordinovaným nákupem zahraniční literatury mezi SVKOS a Krajským ústavem národního zdraví v Ostravě byly získány v relativní úplnosti všechny tituly důležité pro zdravotnictví Severomoravského kraje.

Tyto změny v informační základně oblasti, v níž knihovna plnila svou funkci, vyvolaly nutná opatření, například založení knihovní rady, odborných sekcí pro spolupráci při doplňování fondu, exkurze do závodů a vědeckých knihoven, poskytování odborných konzultací při věcné katalogizaci obtížných publikací a časopisů.

Pro vnitřní provoz knihovny byla tato etapa dobou největší návštěvnosti studovny, protože obě ostravské vysoké školy neměly v té době ještě své studovny. V oddělení služeb čtenářům byla rozšířena výpůjční služba o výpůjčky firemní literatury a o cirkulaci časopisů.

Rok 1959 znamenal pro knihovnu také začátek nové etapy jejích služeb v oblasti techniky a průmyslu. Po již zmíněném vydání vládního usnesení č. 606 v roce 1959 o budování jednotné celostátní informační soustavy vědeckotechnických informací byly v průmyslových podnicích a institucích zakládány technické knihovny, z nich některé se rozvinuly v informační útvary zajišťující:

- tradiční knihovnické služby,
- dokumentační zpracovávání informačních pramenů podle výrobního programu instituce,
- překlady zahraničních pramenů,
- adresní způsoby informování uživatelů pomocí výpočetní techniky,
- studijní a rozborové práce,

- soustředování faktografických údajů podle informačního profilu uživatelů instituce. [11]

Tato pracoviště se stávala pro SVKOS buď partnery v zajišťování služeb v oborech jim tematicky blízkých, nebo předkládala požadavky na přísun informací v nových, knihovnou dosud nesledovaných oblastech.

V roce 1959 navázala knihovna spolupráci s Československou vědeckotechnickou společností a bibliografické oddělení se značnou měrou podílelo na vydávání sborníků referátů a jiných materiálů z konferencí, seminářů a dalších akcí jednotlivých sekcí společnosti.

V tomtéž roce rozšířilo oddělení služeb čtenářům výpůjční službu o firemní literaturu. V důsledku přestěhování vyššího pedagogického školství do Ostravy začal nápor na požadavky z oblasti literatury přírodovědné a společenskovedné. Změny ve vysokém školství v Ostravě vůbec vyvolaly zvýšený zájem o služby vědecké knihovny. Obě vysoké školy neměly ještě studovny, a tak jestliže ještě v roce 1959 byla návštěvnost studovny průměrná, v šedesátých letech kapacita nestačila. Studenti čekali ve frontě na uvolněná místa. Teprve na konci desetiletí zájem značně poklesl z důvodu vybudování studoven při školách.

Jednoznačně lze říci, že rok 1959 přinesl nejen změny v důsledku vydání vládního usnesení o budování celostátní soustavy vědeckotechnických informací, ale také zvýšený zájem o služby vědecké knihovny v důsledku přestěhování vysokého školství do Ostravy a v neposlední řadě také etapu nových služeb v oblasti techniky a průmyslu.

5 POSTUPNÝ VÝVOJ KNIHOVNY

Vývoj knihovny lze sledovat i na změnách jejího názvu. Státní vědecká knihovna v Ostravě byla založena 1. ledna 1951 pod názvem **Státní studijní knihovna** v Ostravě. Po vydání nového organizačního řádu v roce 1954 byl změněn její název a ze „Státní studijní knihovny“ se stala „**Státní vědecká knihovna**“ (SVK). Byl to název, který svým způsobem zavazoval, ale také sliboval uživateli i jistý standard. Nepoučené zájemce někdy dokonce odrazoval,

neboť se jim zdálo, že říká: „knihovna je určena pouze vědcům“. Pod tímto názvem fungovala knihovna až do roku 2001, kdy proběhl převod knihovny z péče Ministerstva kultury na Moravskoslezský kraj a název byl změněn na *Moravskoslezská vědecká knihovna*. Takto se knihovna jmenuje dodnes. Měnil se nejen název knihovny, ale také vedení vědecké knihovny. V instituci se od jejího vzniku až po současnost vystřídal sedm ředitelů, **viz příloha č. 1**

5.1 Vývoj oddělení a postupné zkvalitňování služeb

Jak již bylo zmíněno, knihovna vznikla v roce 1951. Do roku 1952 byly ve studijní knihovně jen dvě oddělení – pro styk se čtenáři a pro katalogizaci a dokumentaci. V roce 1953 byla oddělení již tři a v roce 1955 jich bylo již šest. V historii knihovny bychom pak mohli sledovat časté reorganizace a dílčí změny v odděleních. Zda to bylo dobré pro kontinuitu této práce, je však sporné. V roce 1956 byl již zaveden dvousměnný provoz, což znamenalo více času pro přípravné práce, které bylo nutné provést vzhledem k rostoucímu počtu uživatelů.

Na konci padesátých let byly uskutečňovány rozhlasové přednášky o službách SVK na středních odborných školách v Ostravě a další formy náboru čtenářů. To byl začátek pozvolného přibývání středoškoláků v řadách uživatelů. Nebyl to postup charakteristický pro vědecké knihovny, neboť běžnější bylo, že čtenáři se stávali až plnoletí občané. Knihovna se tak obracela k širším vrstvám čtenářů a zároveň se vydávala na cestu k univerzálnosti. Univerzální profil SVK pak definitivně potvrdilo získání práva povinného výtisku československých publikací v roce 1964.

Změny ve vysokém školství na počátku 60. let vyvolaly zvýšení zájmu o služby vědecké knihovny. Obě vysokoškolské knihovny ve městě neměly ještě studovny. A tak, jestliže ještě v roce 1959 byla návštěvnost studovny průměrná, v letech šedesátých kapacita nestačila. Studenti čekali ve frontě na uvolněná místa. Teprve na prahu následujícího desetiletí zájem poklesl vlivem nově vybudovaných studoven na školách.

V sedmdesátých letech byl zlomovým rokem letopočet 1978. Od 1. ledna 1978 byla knihovna pověřena usnesením rady Severomoravského krajského Národního výboru funkcí krajského knihovnického a informačního střediska. Ze

státní vědecké knihovny v Olomouci byla od roku 1978 převedena krajská metodická funkce pro veřejné knihovny a další sítě knihoven s univerzální skladbou fondů do Státní vědecké knihovny v Ostravě.

Začala zde pracovat dvě samostatná oddělení:

- *Krajský kabinet knihovnictví* pro veřejné knihovny, delimitovaný ze Státní vědecké knihovny v Olomouci, který plnil úkoly zaměřené na jednotlivé úseky knihovnické práce, podílel se na doplňování knihovního fondu, budoval informační a dokumentační aparát (příruční knihovnu, sbírku metodických materiálů, kartotéku knihovnických publikací a článků, archiv výstřížků o knihovnách Severomoravského kraje, album fotografií knihoven kraje, kartotéku směrnic a metodických pokynů pro činnost severomoravských knihoven).
- *Krajský kabinet informatiky* pro knihovny dalších sítí. Na tuto službu, která byla v republice první, bylo v té době napojeno 112 samostatných i centralizovaných knihoven a počet vyprodukovaných katalogizačních lístků postupně překračoval 2 milióny ročně. [6]

V roce 1986 byl Krajský kabinet knihovnictví přejmenován na Oddělení metodiky a z Oddělení metodiky bylo v 90. letech vytvořeno dnešní Oddělení služeb knihovnám.

Krajský kabinet informatiky nesl na konci 80. let název Úsek výzkumu a automatizace, později byl přejmenován na Oddělení automatizace. Pod tímto názvem pracuje dodnes.

5.2 Vzdělávací aktivity knihovny – metodické činnosti knihovny

Při uplatňování zákona o jednotné soustavě knihoven v praxi se stále více objevoval význam metodické práce. Cílevědomé, soustavné metodické práce. A její potřeba stoupala rovnoměrně s nutností zvyšovat kvalitu knihovnické práce tak, jak to vyžadovala tehdejší společnost.

V padesátých letech byla knihovnám připisována především politická úloha, a pravděpodobně právě proto stoupal v očích vládnoucí třídy jejich význam. V roce 1953 byl zřízen Metodický kabinet při Krajské lidové knihovně v Ostravě. Uskutečňovaly se krajské semináře o metodické práci, o práci s dětmi a dospívající mládeží, o hospodářské administrativě v knihovnách apod. v roce

1967 bylo knihovnické centrum Krajské lidové knihovny v Ostravě rozděleno na dva úseky, jednak na Metodický kabinet vykonávající činnost výchovnou a organizátorskou a jednak na pracoviště poskytující odbornou pomoc jednotlivým oddělením- katalogizačním, hudebním, oddělením pro mládež. Cílem obou byl rozvoj sítí knihoven osvětového charakteru v Severomoravském kraji. Metodici navštěvovali městské a střediskové knihovny, sledovali a doporučovali knihovnickou literaturu, sestavovali texty k besedám či jiným kulturně výchovným akcím.

V září roku 1972 přijalo plenární zasedání Severomoravského Krajského národního výboru opatření, jež ukládalo vybudovat ze státních vědeckých knihoven v Ostravě a Olomouci krajská knihovnická střediska, ve kterých by byla soustředěna odborná poradenská a metodická činnost pro knihovny a informační pracoviště Severomoravského kraje. Olomoucká vědecká knihovna dostala do vínku knihovny s veřejnou působností, tedy knihovny lidové, odborové, školní apod. Ostravské vědecké knihovně připadly knihovny odborného typu, např. lékařské a technické. Takto se vyřešila výjimečná situace, v níž v jednom kraji působily dvě státní vědecké knihovny. [9]

5.2.1 Vzdělávací aktivity od konce padesátých let

Kromě jednorázových i pravidelných seminářů či porad svolávaných metodickými kabinetem organizovala knihovna i vyšší formy vzdělávání. Od konce padesátých let to byly již tradiční jednorozční a tříměsíční kurzy doplňující knihovnické vzdělávání pracovníků odborných, posléze i veřejných knihoven. Již v roce 1961 bylo v Ostravě založeno konzultační středisko Střední knihovnické školy v Brně, které fungovalo v šedesátých a opakovaně i v osmdesátých letech. Postupně byla vytvořena jednotná soustava vzdělávání osvětových pracovníků a knihovníků. v roce 1971 byl založen Krajský kabinet informatiky, který se věnoval metodické činnosti pro střediska soustavy VTEI, pro odborné knihovny jednotných zemědělských družstev a lesních závodů a pro odborné lékařské knihovny. v roce 1972 byla ustavena Metodická rada knihovny s aktivním podílem na vytváření regionálního informačního centra v knihovně. Byla svolávána Krajským kabinetem informatiky dvakrát ročně. Zabývala se

lektorováním odborných kurzů pro pracovníky VTEI, sledováním novinek z oblasti informatiky apod. Po deseti letech ukončila svoji činnost. [1]

Od roku 1978 se stala Státní vědecká knihovna v Ostravě krajským knihovnickým a informačním střediskem. Krajský kabinet zajišťoval úkoly vyplývající z budování centralizovaných systémů veřejných knihoven. Principem centralizace bylo soustředění finančních prostředků na vybudování knihoven, na nákup knihovnických jednotek a na mzdy.

V letech 1989–1993 organizoval Krajský kabinet knihovnictví a informatiky dokonce i konzultační středisko Katedry vědeckých informací a knihovnictví FF UK pro Moravu, kde dálkově studovali zájemci v magisterské formě studia.

Oblast vzdělávání knihovníků se stala stěžejní činností oddělení služeb knihovnám.

V první etapě, asi do poloviny 90. let, vytvořili pracovníci tohoto oddělení, nové osnovy základního knihovnického kurzu tak, aby jejich obsah vyhovoval novým potřebám veřejných knihoven. Vzhledem k nedostatku zájemců – knihovníků bylo nutné provádět rekvalifikaci. Po obdržení akreditace od Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy se rekvalifikovali pracovníci v oborech „odborný pracovník knihovny“ a „odborný pracovník v informacích“ s platností pro celou Českou republiku.

Do podvědomí knihovnické veřejnosti se vědecká knihovna v Ostravě zapsala také pořádáním tzv. Knihovnických týdnů. První z Knihovnických týdnů se uskutečnil v roce 1992 s jednotícím tématem KNIHOVNA PRO ČTENÁŘE. v roce 1993 byl program věnován problematice psychologických základů knihovnické práce a psychologie uživatelů informací. v roce 1995 byla odborná náplň setkání knihovníků orientována na právní a ekonomické předpoklady činnosti knihoven, profesionální etiku a estetiku, zkušenosti knihoven s využíváním bibliobusů a nácvik asertivního chování. v dalším roce 1996 byl program zaměřen na tematiku managementu a marketingu v knihovnách, na vnější vztahy organizace a pro velký zájem bylo opět provedeno školení asertivního chování. v roce 1997 se obsahová náplň odborného programu věnovala práci knihoven se zdravotně postiženými občany a problémovými skupinami obyvatel. Zatím poslední Knihovnický týden v roce 1998 byl ve

znamení problematiky práce veřejných knihoven s českou a světovou náboženskou literaturou a historického vlivu náboženství na vývoj společnosti. [15] Poslední tři akce se konaly ve spolupráci a s finančním přispěním Svazu knihovníků a informačních pracovníků.

5.2.2 Vzdělávací akce uskutečněné v letech 2000-2006

Po roce 2000 se vzdělávací aktivity knihovny zaměřily na celou řadu školení, seminářů a kurzů v souvislosti s vývojem moderních technologií v knihovnách a zvýšením odborných požadavků uživatelů. Např. v roce 2001 proběhly 3 semináře, 3 školení a 2 kurzy:

Seminář s praktickým cvičením pro pracovníky veřejných knihoven kraje týkající se elektronické meziknihovní výpůjční služby, digitální knihovny, souborného katalogu a nových trendů v této oblasti. Jeho rozsah byl 5 hodin a zúčastnilo se ho 21 účastníků [24] **Seminář pro pracovníky městských, střediskových knihoven a místních knihoven** zabývající se sociální komunikací v knihovních službách v rozsahu 10 hodin s počtem 37 účastníků.

Seminář pro pracovníky informačních středisek s tématem MSVK v Ostravě jako moderní informační centrum. Rozsah byl 5 hodin a počet zúčastněných 19.

Jednotlivá školení se týkala mezinárodních standardů v české knihovnické praxi AACR2/UNIMARC, vyhledávání odborných informací v databázích a školení praktické práce se souborným katalogem služby CASLIN.

Největší zájem však byl o kurzy, a to nejen o rekvalifikační kurz pro pracovníky knihoven a informačních institucí, ale především o kurzy počítačové gramotnosti, kterých v roce 2001 proběhlo hned 38 s hojnou účastí 466 knihovníků. [24] Tyto kurzy probíhaly po celý rok dle zájmu uživatelů v regionálním výukovém centru Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě v 7 modulech:

- Modul 1 - Základy informačních technologií
- Modul 2 - Používání PC a správa souborů
- Modul 3 - Textový editor
- Modul 4 - Tabulkový kalkulátor
- Modul 5 - Databáze

- Modul 6 - Grafické možnosti PC, způsoby a možnosti elektronické prezentace
- Modul 7 - Služby informační sítě

V roce 2002 se mezi vzdělávací aktivity zařadilo také vyhledávání odborných informací v databázích ProQuest a KnowEurope. Obojí školení se uskutečnilo ve spolupráce s Albertina icome. Dále pokračovaly kurzy informační gramotnosti opět s hojnou účastí 319 účastníků s celkovým počtem 400 hodin, rekvalifikační kurzy pro pracovníky knihoven a informačních institucí bez knihovnického vzdělání určené veřejným knihovnám, odborným knihovnám, informačním střediskům, podnikům a institucím.

Rok 2002 byl bohatý také na různá školení:

- Práce s Jednotnou informační bránou.
- Sdílení národních autorit (NK ČR).
- Mezinárodní standardy–AACR / novinky. [25]

Opomenout bychom neměli ani cyklus seminářů pro pracovníky veřejných knihoven s tématem „Komunikační dovednosti“.

I v roce 2003 pokračovaly kurzy počítačové gramotnosti, které byly hrazeny stejně jako v předchozích letech z programu VISK 2. Cykly přednášek tentokrát zahrnovaly nejen veřejné knihovny, ale také školní knihovny Moravskoslezského kraje. Témata těchto cyklů se týkala „Americké židovské literatury“ a „Americké současné literatury“. Školení v oblasti počítačových programů, mezinárodních standardů v české knihovnické praxi a souborného katalogu CASLIN se účastnila celá stovka knihovníků.

Rok 2004 navazoval na předchozí tradici pořádání kurzů počítačové gramotnosti, rekvalifikačních kurzů a kurzů mezinárodních standardů v české knihovnické praxi AACR2. Úplnou novinkou byl seminář pro vedoucí pracovníky veřejných knihoven, který se zabýval tzv. „právnickým minimem“. Pokračovaly také školení a cykly pro pracovníky školních a veřejných knihoven, ve kterých se organizátoři zabývali literaturou amerického jihu, současnou francouzskou literaturou a současnou literaturou pro děti a mládež. Ve školení byly probírány základy knihovnické techniky.

V roce 2005 probíhala mimo jiné také setkání uživatelů automatických knihovnických systémů LANius a Clavius, na kterých měli možnost předat si své zkušenosti a poznatky. Cyklus přednášek pro pracovníky dětských oddělení knihoven kraje se týkal vývojové psychologie v období dětství a dospívání, aktuálních problémů výchovy a volného času dětí. k dalším vzdělávacím akcím v roce 2005 patřily:

- Základy písemné komunikace.
- Digitalizace v knihovnách aneb Co musí vědět knihovník o digitalizaci.
- Nové trendy ve věcné katalogizaci.

Také v tomto roce nesmíme opomenout kurzy počítačové gramotnosti a rekvalifikační kurzy.

V průběhu roku 2006 proběhly tyto počítačové kurzy :

- Používání PC a správa souborů.
- Textový editor (MS Word).
- Tabulkový kalkulátor (MS Excel).
- Tvorba databází.
- Elektronická prezentace (MS Powerpoint).
- Grafické možnosti PC.
- Služby informační sítě. [29]

Velkým přínosem pro vzdělávání knihovníků byly cykly přednášek pro pracovníky veřejných a školních knihoven Moravskoslezského kraje. Školení, která se uskutečnila v roce 2006 se týkala nových trendů ve věcné katalogizaci.

Vědecká knihovna v Ostravě se zabývala vzdělávací a metodickou činností prakticky od svého vzniku a dodnes se tak podílí velkou měrou na vzdělávání nejen knihovníků, ale obecně přispívá ke vzdělanosti občanů v Moravskoslezském kraji . Většina těchto akcí po roce 2000 probíhala ve výukovém centru MSVK v Ostravě, ale důležitá byla také setkání mimo Ostravu, a to například v Městské knihovně ve Frýdku-Místku, v Městské knihovně ve Frenštátě pod Radhoštěm, v Městské knihovně v Novém Jičíně a v Městské knihovně v Krnově.

5.3 Automatizace knihovny

5.3.1 Historie automatizace

Státní vědecká knihovna v Ostravě byla jedním z center počátků automatizace v československém a později českém knihovnictví. Již na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let pracoval v rámci knihovny Krajský kabinet informatiky, který úzce spolupracoval s pracovišti VTEI především v rámci kraje. Byly zde soustředěny informace o reprografických přístrojích, výpočetní technice, technickém vybavení a automatizovaných systémech, které střediska VTEI používala. Pracovnice informatiky prováděla instruktáže o používání techniky pro čtení a zpětné zvětšování mikrofiší s patentovými informacemi. v roce 1983 byla zpracována zpráva o plánovaném technickém vybavení SVK v Ostravě pro osmý pětiletý plán. v roce 1985 byl po provedeném průzkumu zájmu uživatelů o terminálové pracoviště instalován terminál s připojením na Ústřední technickou základnu.

V témže roce byla zahájena koordinovaně činnost na přípravě automatizace knihoven v ČSSR. Od ledna 1985 do prosince 1989 proběhly práce na hlavním úkolu „Automatizace knihovnicko-bibliografických procesů v jednotné soustavě knihoven“. SVK v Ostravě byla řešitelem dílčího úkolu DÚ07 „Vývoj požadavků uživatelů na knihovnicko-bibliografické a informační služby v jednotné soustavě knihoven Severomoravského kraje“. Knihovna spolupracovala i s dalšími řešiteli, především s DÚ02 „Vývoj projektových a programovacích prostředků a technického zabezpečení automatizace v jednotné soustavě knihoven“ a s DÚ06 „Automatizovaný výpůjční systém,„ [18] v rámci úkolu probíhalo terénní šetření o potřebách informačního zajištění vědecko-technického rozvoje.

Pro budoucí výpočetní střediska jednotlivých knihoven v krajských městech propojených na centrum v Praze byla vybrána technika řady SMEP, vyvíjená ve spolupráci zemí RVHP. Pro elektronické zpracování fondů byl vybrán systém micro CDS/ISIS (1988), dodán UNESCO a určený k bezplatnému šíření do zemí třetího světa. v roce 1988 začala knihovna budovat výpočetní středisko pro budoucí sálový počítač SM 52-12 a od tohoto data lze odvodit i vznik

samostatného oddělení automatizace v SVK v Ostravě. Výpočetní středisko bylo do konce roku 1990 postaveno a kompletně vybaveno.

Díky připojení k internetu je nyní možné také získat informace o knihovním fondu MSVK. Celý knihovní fond, záznamy o časopisech a novinách i zvukové nahrávky jsou již vyhledatelné prostřednictvím internetu. Záznamy o knihách vydaných před rokem 1973 byly naskenovány a zájemci si je mohou prohlížet jako v lístkovém katalogu. Záznamy o ostatních zmíněných dokumentech jsou k dispozici v databázi on-line katalogu. Díky automatizaci se také rozšířila služba elektronického objednávání dokumentů, která odstranila zbytečnou cestu čtenářů pro dokumenty z odkládacích skladů, které jsou připraveny k vyzvednutí až následujícího dne. Od devadesátých let po uvolnění informační bariéry se knihovna snažila zajistit licence k dálkově dostupným zdrojům. Úspěch se dostavil díky vstupu knihovny do konsorcií, kde získala cenové zvýhodnění licenčních poplatků a mohla tak zajistit přístup k zahraničním databázím.

5.3.2 Samostatnost knihovny po roce 1989

Historicky nejvýznamnějším datem pro velký rozvoj automatizace se stal rok 1989. Původní koncepce jednotné soustavy automatizovaných knihoven propojených hvězdicovitě sítí k jediné centrální knihovně v Praze se po roce 1989 změnila. Hromadně zanikala střediska VTEI, rozpadaly se okresní centralizované systémy. Knihovny mohly samostatně vyzkoušet a porovnat různé automatizované knihovnické systémy z celého světa. Začaly vznikat i české knihovnické systémy.

Knihovny rázem získaly prostor k samostatnému rozhodování v mnoha oblastech své činnosti. Tento prostor byl omezen pouze množstvím finančních prostředků, které knihovny od svých zřizovatelů dostávaly.

Výpočetní středisko Státní vědecké knihovny v Ostravě bylo změněno na reprografické pracoviště a knihovna se začala orientovat na personální počítače propojené sítí k centrálnímu serveru. v tomto období byly položeny základy českých knihovnických standardů pro práci v automatizovaných systémech a pro další spolupráci knihoven ve vytváření Souborného katalogu České republiky.

Vznikla skupina CASLIN (Czech and Slovak Library Network) tvořená čtyřmi základními knihovnami. Tyto knihovny s podporou Mellonovy nadace zakoupily automatizovaný knihovnický systém ALEPH. Ostatní knihovny se orientovaly na méně nákladné systémy, ovšem s možností spolupráce na výměně elektronických záznamů ze svých online katalogů na základě výměnného formátu ISO 2709 a formátu Unimarc. [18]

V knihovně se objevil první personální počítač kolem roku 1990. Prvními databázemi v elektronické podobě byly databáze firemní literatury a databáze čtenářů. Záznamy byly tvořeny v systému CDS/ISIS. Stálé zdokonalování technologií a neustálý rychlý vývoj v oblasti výpočetní techniky umožnil nasazení personálních počítačů ve všech odděleních knihovny.

V roce 1993 oddělení automatizace zavedlo v knihovně automatizovanou agendu článkové bibliografie vycházející z definice celostátní databáze ANL spravované Národní knihovnou České národní bibliografie. v roce 1993-1994 byla vybudována počítačová síť s centrálním serverem s operačním systémem Unix.

Rok 1994 byl pro automatizaci knihovny důležitý hned ze dvou důvodů. Byl zakoupen automatizovaný knihovnický modulární systém TINLIB, později přejmenovaný na T-Series, a také uveden do provozu modul Katalog a Akvizice. Díky tomuto modulu byla spuštěna automatizovaná linka doplňování a zpracování monografií. Pro jmenné zpracování knih byla akceptována Angloamerická katalogizační pravidla (AACR2). Začal vznikat elektronický katalog knihovny. Zároveň byl zpřístupněn modul OPAC (Open Ptlic Access Catalog), ve kterém mohli čtenáři najít elektronický záznam o hledané monografii. [22] Postupem času s narůstajícím počtem záznamů v elektronickém katalogu se pro čtenáře stávalo vyhledávání v modulu OPAC stále nepostradatelnější.

Automatizovaná linka akvizice a katalogizace seriálů byla spuštěna v roce 1997. Celý proces postupné automatizace veškeré činnosti knihovny, směřoval neustále k určitému vyvrcholení v podobě automatizovaného výpůjčního protokolu. V roce 1998 byly výpůjční protokol a databáze čtenářů převedeny do automatizované podoby, v té době byl již monografický fond knihovny ze dvou třetin zpracován v elektronické podobě. Po obrovské změně v práci knihovníků po roce 1989 tedy nastala i obrovská a viditelná změna pro čtenáře- výpůjční systém byl provozován nyní v elektronické podobě.

V roce 1995 došlo k další velké události z hlediska automatizace. Knihovna byla napojena na celosvětovou počítačovou síť Internet. Začala tuto síť využívat jako rychlý prostředek komunikace, k prohledávání tuzemských i zahraničních katalogů za účelem získávání informačních zdrojů pro uživatele i pro ověřování obsahu a struktury katalogizačních záznamů.

Knihovna zřídila v roce 1996 dvě veřejné internetové stanice pro potřeby čtenářů. Na internetové stránce knihovny našli čtenáři veškeré informace o knihovně a jejím katalogu. Stránka sloužila zároveň jako portál k získání informací nejen knihovnického charakteru. Vzhledem k velké informační hodnotě záznamů ve stále narůstajícím elektronickém katalogu knihovny bylo třeba tento katalog zpřístupnit i v internetové síti. K zabezpečení elektronického katalogu byl zakoupen nový server a bezpečnostní stanice, tzv. Firewall, a stávající server byl překonfigurován na www server pro možnost vystavení on-line katalogu do Internetu. On-line katalog knihovny byl vystaven na Internetu začátkem roku 1997 pomocí nového modulu T-Series – TinWeb. [21]

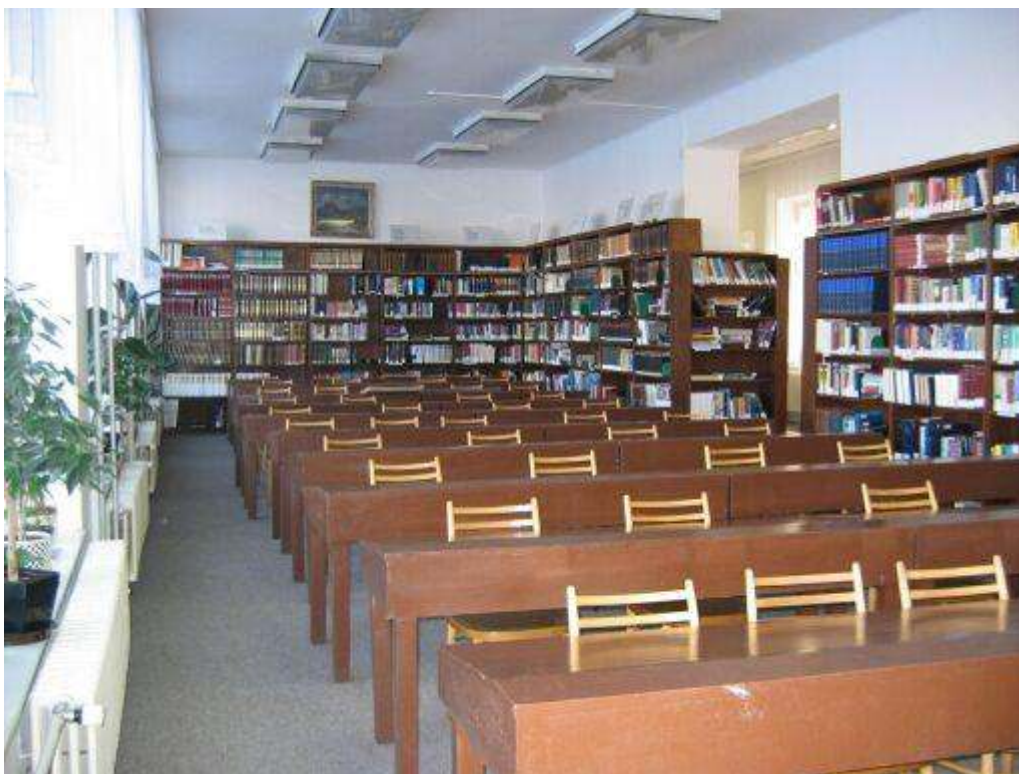
S velkým nástupem nových technologií se v knihovně začala objevovat nová dosud běžně knihovnický nezpracovávaná média - CD ROM. Tyto nosiče informací byly běžně katalogizovány v elektronickém katalogu a půjčovány čtenářům jako ostatní dokumenty.

V oddělení bibliografie je uživatelům umožněno prohlížení vybraných CD a na stanicích je poskytován přístup k Internetu, a tím i k elektronickým zdrojům informací v internetové síti.

V oddělení speciálních fondů mají čtenáři běžně přístup k elektronickým zdrojům informací o firmách jak na CD ROM, tak i na Internetu.

V omezených prostorách knihovny vznikla v roce 1998 nová studovna, viz. **obrázek č. 3.**

Obrázek č. 3 – Studovna [37]

Na základě požadavků knihovnické veřejnosti vybudovala knihovna v roce 2000 díky finanční podpoře z programu Veřejné informační služby knihoven, školící místnost s třinácti počítači a zmodernizovala síť pro zabezpečení požadavků vznikajících při stále se zvyšujícím tempu rozvoje počítačových informačních technologií. Oddělení automatizace se začalo podřizovat potřebám knihovníků a naopak práce knihovníků se stále více přizpůsobovala nárokům rychle se rozvíjejícím a měnícím se technickým podmínkám.

Díky automatizaci knihovny se tak uživatelům otevírají nové možnosti získávání dokumentů, nové možnosti přístupu ke zdrojům nejen u nás, ale i v zahraničí. Zájem o využívání zahraničních databází stoupá a stoupá také zájem o přístup k internetu, ať už k zpřístupňování neplacených informačních zdrojů či k jinému účelu, například ke komunikaci.

6 VĚDECKÁ KNIHOVNA JAKO KRAJSKÉ KNIHOVNICKÉ A INFORMAČNÍ STŘEDISKO.

K naplnění jednoho ze základních ustanovení zákona č 53/1959 Sb., jímž bylo jednotné působení celé soustavy knihoven, bylo potřeba vytvořit v kraji jediné krajské metodické středisko. Druhým důvodem pak bylo experimentální ověření nového způsobu řízení knihovnictví v rámci okresu. Experiment prokázal potřebu aktivní účasti krajské knihovnické organizace. A tak se na základě Usnesení rady Severomoravského Krajského Národního výboru č. 286/14 ze dne 4. října 1977 stala od roku 1978 Státní vědecká knihovna v Ostravě krajským knihovnickým a informačním střediskem pro Jednotnou soustavu knihoven i pro soustavu vědeckých, technických a ekonomických informací v Severomoravském kraji. [21]

V letech 1979 – 1985 byl Krajský kabinet knihovnictví součástí Odboru metodiky a speciálních fondů a na metodické činnosti se podílel s Krajským kabinetem informatiky, který vykonával metodickou činnosti pro vysokoškolské knihovny, střediska VTEI, síť zemědělských a síť zdravotnických knihoven. K metodické činnosti přibyla oblast automatizace a reprografie.

Krajský kabinet informatiky byl přejmenován na Úsek výzkumu a automatizace a později v roce 1986 na Oddělení automatizace. Metodické působení pracovníků oddělení automatizace se omezilo jen na konzultace a poradenství v oblasti automatizace. Současně byl Krajský kabinet knihovnictví přejmenován na Oddělení metodiky. Pracoviště pracovalo na rozvoji sítí knihoven jednotné soustavy a pomáhalo realizovat státní informační politiku v informačních střediscích. Metodici také sestavovali přehledy o stavu knihovního fondu v krajském měřítku, sledovali a vyhodnocovali statistické ukazatele činnosti knihoven.

Metodická činnost krajské knihovny spočívala především ve výkonu regionálních funkcí, organizaci vzdělávacích akcí a podpoře Projektů internetizace knihoven, která probíhala v březnové a červnové etapě v roce 2006. Projekt internetizace knihoven (PIK) vznikl na základě úkolu Ministerstva informatiky k plnění cílů Státní informační a komunikační politiky ČR – **eČesko 2006**. Cílem

projektu je připojení všech knihoven evidovaných dle knihovního zákona do konce roku 2006. Moravskoslezská vědecká knihovna rozesílala pověřeným knihovnám a nepřipojeným knihovnám příslušné informace a pracovala jako sběrné místo pro Ministerstvo informatiky. Přestože bylo v závěru roku 2006 připojeno cca 90% knihoven, zbývá dosud 57 nepřipojených míst. [29] Rok 2007 je pravděpodobně posledním rokem, kdy bude možno přípojku za státní prostředky pořídit.

6.1 Krajská knihovna dnes

Krajská knihovna představuje centrální knihovnické pracoviště v kraji, zabezpečuje vzájemnou koordinaci činností knihoven poskytujících veřejné knihovnické a informační služby, zajišťuje také metodickou pomoc v knihovnách. Viz. **tabulka č. 2.**

1.	Knihovna – Okresní soud Nový Jičín	Nový Jičín
2.	Knihovna – Okresní soud Opava	Opava
3.	Knihovna Krajského úřadu	Ostrava
4.	Knihovna Krajského soudu v Ostravě	Ostrava
5.	Knihovna – Okresní soud Přerov	Přerov
6.	Knihovna – Okresní soud Šumperk	Šumperk
7.	Knihovna – Okresní soud Vsetín	Vsetín

Tabulka č. 2 – Knihovny a města, ve kterých Moravskoslezská vědecká knihovna poskytuje metodickou pomoc [autor]

Stanovení pravidel a podmínek poskytování služeb v Moravskoslezské vědecké knihovně v Ostravě, je mimo jiné uvedeno v Knihovním řádu knihovny, viz. **příloha č. 3.**

Do 30. června 2001 byla Státní vědecká knihovna v Ostravě zřizována Ministerstvem kultury ČR a její působnost zahrnovala jedenáct okresů Severomoravského kraje. K 1. červenci 2004 přešla funkce zřizovatele na

Moravskoslezský kraj a od 27. září 2001, kdy byla vydaná na základě usnesení zastupitelstva kraje č. 5/43/2 Zřizovací listina, **viz příloha č 6**, začala knihovna užívat název Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě. Její působnost nyní zahrnuje šest regionů:

- Bruntálsko,
- Frýdecko-Místecko,
- Karvinsko,
- Novojičínsko,
- Opavsko,
- Ostravsko.

Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě je veřejně přístupnou vědeckou knihovnou s univerzálním knihovním fondem a plní zejména:

- funkci centra kraje pro získávání, zpracovávání, uchovávání a zpřístupňování tematicky univerzálního knihovního fondu. Knihovna shromažďuje v relativní úplnosti veškerá česká periodika a všechny veřejně přístupné dokumenty vydané v kraji, doplňuje českou odbornou literární produkci a dle svých finančních možností odbornou literaturu vydanou v zahraničí. Základ knihovního fondu představují monografické publikace a seriály, dále úplný fond českých norem a patentových spisů. Ve velkém rozsahu též knihovna získává firemní literaturu a firemní časopisy, bibliografické a faktografické databáze a další typy informačních pramenů.
- funkci krajského centra meziknihovních služeb
- funkci garanta za bibliografické zpracování záznamů o dokumentech publikovaných v kraji
- funkci garanta regionálních funkcí knihoven v kraji
- funkci organizátora vzdělávacích akcí pro pracovníky knihoven a informačních pracovišť
- funkci centra pro celoživotní vzdělávání občanů

Krajská knihovna v Ostravě se může nově pochlubit zřízením digitalizačního pracoviště, v němž vznikl v roce 2006 zárodek digitální knihovny Moravskoslezského kraje. Ačkoliv je pracoviště vybaveno velmi skromně, umožňuje digitalizaci vzácných dokumentů včetně silných svazků bez poškozování vazby. Výběr dokumentů navazuje na tradiční bibliografickou činnost vědecké knihovny. Záznamy, které jsou ukládány do databází retrospektivní regionální bibliografie, mohou být časem propojeny s plnými texty digitalizovaných dokumentů.

K rozvoji Digitální knihovny Moravskoslezského kraje byl zpracován projektový záměr směřovaný k podpoře prosperity regionu. Obdobně koncipovaný projekt se ucházel také o dotace Moravskoslezského kraje pro rok 2006, ale neuspěl. Digitalizace dokumentů pokračovala v rámci skromných personálních i technických možností knihovny, a to v návaznosti na retrospektivní regionální bibliografii kraje. Záznamy průběžné regionální bibliografie jsou k dispozici v databázové podobě i jako tištěné publikace.

Cílem digitální knihovny je především záchrana a ochrana kulturního dědictví Moravskoslezského kraje, spočívající v digitalizaci periodik, kterým hrozí nebezpečí rozpadu vlivem kyselého papíru či příliš častého používání.

Veřejné knihovně nepřísluší zkoumat a posuzovat důvody konkrétního užívání internetu, musí však bránit jeho zneužívání k šíření rasové či národnostní nesnášenlivosti, propagaci násilí, drog či pornografie. Samozřejmým úkolem krajské knihovny je poskytování poradenství k práci s informačními prameny. Přestože do knihoven přicházejí lidé stále lépe vybaveni počítačovou gramotností i jazykovými znalostmi, práce informačních pracovníků v knihovnách je nepostradatelná.

6.2 Moravskoslezská vědecká knihovna a regionální funkce

V dubnu 2001 proběhl v Prostějově seminář s názvem **Regionální funkce**, kde byly shrnuty problémy a načrtnuty rysy možného zajišťování regionálních funkcí od roku 2002. Ředitelé státních vědeckých knihoven, knihoven v okresních městech a jiné zainteresované osoby zde byli vyzváni k přípravám na zajištění

regionálních funkcí veřejných knihoven a podpory regionálních kulturních aktivit. Knihovníci se dohodli na základních cílech regionálních funkcí, které byly deklarovány v tzv. **Prostějovské výzvě**:

1. Účelná dělba práce a koordinace odborných činností
2. Efektivní využívání finančních prostředků
3. Garance průběžné aktualizace knihovnických fondů veřejných knihoven v rámci regionu
4. Udržení odborného standardu služeb v knihovnách regionu
5. Zajištění kvality kontinuity knihovnických a informačních služeb
6. Zajištění dostupnosti knihovnických a informačních služeb
7. Vyrovnání rozdílů v poskytování knihovnických a informačních služeb
8. odstranění nežádoucích diferencí v úrovni poskytování knihovnických a informačních služeb mezi jednotlivými regiony a kraji. [21]

Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb uložil krajským knihovnám povinnost vykonávat a koordinovat plnění regionálních funkcí. Určil také podmínky poskytování státní účelové dotace, ať už na regionální funkce či jiné knihovnické aktivity.

Specifikaci regionálních funkcí a jejich financování však přinesl až Program podpory zajištění regionálních funkcí knihoven, jehož vyhlášovatelem a správcem bylo Ministerstvo kultury. Od roku 2002 začala Moravskoslezská vědecká knihovna vykonávat účelově dotované regionální funkce a jejich výkonem také pověřila vybrané knihovny, které musely být odborně i technicky schopny poskytovat regionální služby na profesionální úrovni. Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě zajišťovala regionální funkce dle mnohaleté tradice a knihovny, které doposud činnosti zajišťovaly, tímto pověřila smluvně. Smlouva zahrnovala výčet a rozsah činností i seznam knihoven. Knihovna každoročně navrhuje rozdělení účelové dotace, sleduje a vyhodnocuje ukazatele výkonu regionálních funkcí. Účelová dotace směřovala k podpoře následujících činností.

Poradenská a konzultační činnost

Jedná se o poskytování odborných konzultací a rad, včetně metodických návštěv, a to ze všech oblastí knihovnické a informační činnosti a oblastí souvisejících s provozováním knihovny, konzultace a poradenství knihovnám Moravskoslezského kraje se zaměřením na oblast legislativy týkající se knihovnických činností, zpracovávání žádostí o granty a přípravu projektů, např. do programu VISK či Knihovna 21. století.

Statistika knihovnických činností

Spočívá v metodické i praktické pomoci knihovnám při zpracování statistických výkazů, ve sběru dat ze zpravodajských jednotek, kontrole dat a jejich zpracování. V Moravskoslezské vědecké knihovně každoročně zpracovává krajské sumáře ročních výkazů knihoven oddělení služeb knihovnám. Dříve toto statistické zpracovávání patřilo k rozsáhlé činnosti, kterou vykonával Krajský knihovnický kabinet. Příklady statistických údajů jak Krajského knihovnického kabinetu tak oddělení služeb knihovnám je možno shlédnout v **tabulkách číslo 2 a 3:**

	1973	1974	1975	1976	1977	Celkem
zpracování písemné elaboráty	57	72	39	46	34	248
Písemné konzultace a informace	27	27	40	24	17	135
Metodické návštěvy knihoven	198	198	193	198	203	990
Poskytnuté ústní konzultace	120	123	77	56	44	420
Pořádání školení, porad, atd.	13	13	12	12	12	62
Odborné přednášky a debaty	27	27	36	27	32	149

Tabulka č. 3 – Statistické údaje vypracované Krajským knihovnickým kabinetem [21]

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Celkem
Písemná doporučení, analýzy	7	6	37	38	27	54	169
Metodické návštěvy knihoven	12	4	29	20	32	55	152
Poskytnuté ústní konzultace (základní)	37	67	181	170	244	207	906
Poskytnuté ústní konzultace (obsáhlé)	88	83	144	168	150	183	816
Vzdělávací akce (školení, kurzy, porady)	16	51	38	51	39	33	228

Tabulka č. 4 – Statistické údaje vypracované oddělením služeb knihovnám [21]

Rovněž dochází ke sběru a sumarizaci statistických výkazů výkonů regionálních funkcí pověřených knihoven, jejichž výsledkem je roční zpráva hodnocení výkonů regionálních funkcí. Statistické podklady jsou důležité pro vypracování srovnávacích charakteristik sloužících k inspiraci knihoven.

Vzdělávání zaměstnanců knihoven, pořádání seminářů a porad

Tato činnost zajišťuje celoživotního vzdělávání knihovníků a jejich informovanost o aktuálním vývoji oboru. Základem pro kvalitní poskytování vzdělávání se stalo vybudování regionálního výukového centra, viz **obrázek č. 4**. Díky úspěšnému projektu podanému v rámci programu VISK Ministerstva kultury v roce 2000 pod názvem „Vzdělávací centrum Státní vědecké knihovny v Ostravě“, mohlo dojít k rekonstrukci prostor. Místnost určená k samotné výuce byla vybavena novou výpočetní technikou, nábytkem a dalšími pomůckami potřebnými k prezentaci.

Obrázek č. 4 – Regionální výukové centrum MSVK [37]

Tvorba, distribuce a oběh výměnných fondů

Vychází z akvizice, katalogizace a technické úpravy výměnného fondu, tvorby souborů, jejich distribuce do knihoven, evidence pohybu výměnného fondu.

Pomoc při revizi a aktualizaci knihovních fondů

Slouží k zajištění revize a aktualizace knihovních fondů, tj. pomoc při fyzické revizi, obsahové prověrce knihovního fondu, opravách a aktualizaci katalogu, zpracování protokolů o výsledku revize.

Zajištění nákupu, zpracování a distribuce knihovních fondů pořízených z prostředků provozovatele obsluhované knihovny

Zahrnuje akvizici, katalogizaci a technickou úpravu knihovního fondu, jeho distribuci do knihoven.

Servis informačních a komunikačních technologií

Zajišťuje servisní služby automatizovaných knihovních systémů v částech, které jsou využívány k plnění regionálních funkcí, tj. katalogizace, revize knihovního fondu a agendy výměnných souborů.

Kromě výše zmíněných činností vykonávají pověřené knihovny v rámci regionálních funkcí další nezbytné činnosti, napomáhající rozvoji knihoven a jejich veřejných knihovnických a informačních služeb.

Subjekty zajišťující výkon regionálních funkcí (dále RF)

Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě

Pověřené knihovny

V kraji zajišťuje RF patnáct pověřených knihoven, a to Muzejní knihovna – Regionální knihovnické centrum při Muzeu v Bruntále, Městská knihovna Brušperk, Místní knihovna Dobrá, Městská knihovna Frýdek-Místek, Městská knihovna Frýdlant nad Ostravicí, Knihovna Hnojník, Místní knihovna Pavla Křížkovského Holasovice, Městská knihovna a Informační centrum Hradec nad Moravicí, Regionální knihovna Karviná, Městská knihovna Nový Jičín, Knihovna Petra Bezruče v Opavě, Knihovna města Ostravy, Městská knihovna Třinec, Městská knihovna Vítkov a Městská knihovna Vratimov. [36] S pověřenými knihovnami uzavírá MSVK písemnou smlouvu o přenesení regionálních funkcí.

Všechny pověřené knihovny splňují kritéria k výkonu této činnosti, a to:

- nabízejí knihovnické a informační služby v úplnosti,
- dodržují národní standardy v oboru knihovnictví,
- aplikují automatizovaný knihovní systém,
- disponují kvalifikovanými pracovníky k poskytování RF,
- disponují prostorovými podmínkami (skladovými kapacitami pro výměnný fond) a podmínkami pro zajištění dopravy pro výkon RF.

7 ČINNOST JEDNOTLIVÝCH ODDĚLENÍ

7.1 Oddělení služeb čtenářům

Za bezprostřední účasti pracoviště skladů a s využíváním výsledků práce ostatních odborných oddělení poskytuje oddělení služeb uživatelům tyto základní služby:

- Výpůjční služby
- Cirkulační výpůjční služby
- Meziknihovní služby
- Bibliograficko-informační služby

Výpůjční služby jsou poskytovány v půjčovně knihovny viz. **obrázek č. 5**

Obrázek č. 5 – Půjčovna – dva záběry [37]

Pracovní postupy v půjčovně knih se citelně změnilo se zavedením automatizovaného výpůjčního systému v září 1999. [22] Systém umožnil včasné a pravidelné odesílání upomínek a řazení pouze jednoho dokladu o výpůjčce. Ve studovně a půjčovně časopisů mají uživatelé možnost přímého studia z fondu aktuálně doplňované příruční knihovny a z časopisů běžného roku, výpůjčky ze starších ročníků jsou uživatelům zprostředkovány. Studovna je též místem, kde mají uživatelé možnost přístupu k Internetu.

Individuálním a kolektivním uživatelům je podle konkrétních požadavků poskytována cirkulační výpůjční služba odborných zahraničních periodik. Rozsah této služby se vyvíjel v závislosti na počtu odebíraných titulů a byl ovlivněn zavedením poplatků za její poskytování. Služba byla zejména v 70. a 80. letech

vysoce oceňována odborníky, především lékaři a přesahovala silně rámec regionu. Úbytek titulů cirkulujících časopisů byl uživatelům částečně kompenzován nabídkou zpracovávaných Current contents.

Nedílnou součástí výpůjčních služeb jsou meziknihovní služby, které jsou realizovány pouze mezi knihovnami. Uživatelům zpřístupňují výpůjčky dokumentu, který knihovna nevládní, z jiné knihovny v ČR, ale i ze zahraničí.

Bibliograficko-informační služby jsou dlouhodobě zaměřeny hlavně na poskytování vstupních informací o službách knihovny jako celku a seznamování uživatelů se soustavou katalogů a jejich vnitřním členěním. Pracovníci tohoto oddělení pomáhají uživatelům orientovat se při vyhledávání v elektronickém katalogu knihovny, provádějí odborné výklady při exkurzích studentů, dále zpracovávají dvouměsíční soupisy knižního fondu v šesti tematických řadách, pracují s automatizovaným souborem uživatelů a odpovídají za jeho vedení. Se zaváděním automatizace došlo k značným změnám při poskytování ústních a písemných informací bibliografického i faktografického charakteru. Při jejich vyřizování jsou kromě příruční knihovny a vlastních katalogů využívány různé informační báze, Internet a elektronické katalogy jiných knihoven. Žádosti o zapůjčení, prodloužení nebo rezervace je možné provádět i prostřednictvím elektronické pošty.

Stále se zvyšující finanční náročnost v poskytování služeb se odráží i v ceníku služeb. Od roku 1991 se postupně zavádí poplatky za služby, které byly dosud poskytovány zdarma. [16]

Úkolem i cílem oddělení služeb čtenářům je optimálně reagovat na měnící se potřeby uživatelů s minimálními časovými ztrátami a na nejvyšší možné odborné úrovni poskytovat výpůjční a veškeré další služby. Proto je nutné průběžné vytváření a doplňování odborného informačního a provozního aparátu. Díky automatizaci všech složek tohoto oddělení se řada služeb velmi zkvalitnila. Například žádosti o zapůjčení, prodloužení nebo rezervace je možné provádět i prostřednictvím elektronické pošty, takže uživatelé nemusí za tímto účelem být v knihovně fyzicky přítomni. Avšak přes veškerou snahu pracovníků oddělení se díky nevyhovujícímu malému prostoru v období zvýšené návštěvnosti studentů tvoří dlouhé fronty. V jedné místnosti se vlastně nachází jak výpůjční služby, tak

také bibliograficko-informační služby. Oddělením těchto služeb do samostatných místností by se jejich úroveň určitě zvýšila.

7.2 Oddělení bibliografie

Bibliografické služby ústní i písemné se prováděly od vzniku knihovny. v souladu s celkovým zaměřením knihovny byla i bibliografická práce zaměřena na oblast hornictví a hutnictví. Od počátku byly v bibliografickém oddělení budovány kartotéky dokumentačních záznamů a zdravotnické dokumentace. v roce 1959 se bibliografické oddělení značnou měrou podílelo na vydávání sborníků referátů a jiných materiálů z konferencí a seminářů.

Informační činnost v tomto oddělení se neváže pouze na fond knihovny, ale zpřístupňuje uživatelům i další poznatky zveřejněné doma i ve světě. Cílem je poskytnout čtenářům komplexně referenční služby. Začátkem 90. let se bibliografie zaměřila především na rešerše, ale v roce 1993 se knihovna připojila ke kooperačnímu systému analytického zpracování článků z regionálních periodik a statí ze svorníků vysokých škol a institucí Ostravska pro Českou národní bibliografii vydávanou Národní knihovnou ČR.

Mezi další činnosti oddělení bibliografie patří seznámení studentů středních a vysokých škol s tuzemskými a zahraničními databázemi. V rámci informační přípravy stále častěji probíhají konzultace k formální úpravě diplomových prací. Dále v tomto oddělení probíhá zaškolování knihovníků z jiných knihoven, a také čtenářů, v používání Internetu a databází. V oddělení bibliografie je pro uživatele k dispozici i příruční knihovna klasická, encyklopedie, bibliografie, referátové časopisy, jazykové slovníky, regionální periodika a další referenční literatura. Součástí bibliografického oddělení je i malá multimediální studovna, která byla otevřena koncem ledna 1999 **viz. obrázek č.6.**

Obrázek č. 6 – Oddělení bibliografie [37]

Tato multimediální studovna nabízí přístup k různým informačním databázím, například: České bibliografii, BiblioMedice, Anopress, ASPI, Mezinárodní databázi Ulrich, EBSCO, ProQuest, OCLC FirstSearch, Web of Science atd. [22]

V multimediální studovně bibliografického oddělení je možné využívat počítač pro nevidomé a slabozraké. Počítač byl zakoupen z grantových prostředků Ministerstva kultury ČR a jeho využívání je bezplatné. Díky speciálnímu software ZoomText 8.0 dokáže zvětšit zobrazované prvky do vyhovující velikosti. Dále je možno ozvučit všechny programy včetně internetu. Návštěvníci, kteří by rádi využili tento speciální software, nemusí mít obavy z ovládání tohoto počítače, neboť pracovníci oddělení bibliografie nabízejí individuálně odbornou asistenční službu.

Velká výhoda tohoto oddělení spočívá v úzkém kontaktu s uživateli, okamžité zpětné vazbě a ohlasů na práci. Pracovníci oddělení jsou nejen bibliografy a rešeršéry, ale také informačními pracovníky. Dochází zde ke spojení bibliografické, rešeršní a informační činnosti. Oddělení se snaží maximálně vyjít

vstříc svým uživatelům a uspokojit jejich informační potřeby. Díky multimediální učebně je možné nabídnout uživatelům více informačních zdrojů, odbornou pomoc i vyhledávání v různých informačních databázích. Rozšířením kapacity multimediální učebny, větším množstvím počítačů pro více uživatelů, by se ještě více zkvalitnila a zefektivnila práce tohoto oddělení.

7.3 Oddělení speciálních fondů

Oddělení speciálních fondů se osamostatnilo v roce 1969, obsahuje rozsáhlý fond firemní literatury, českých technických norem, českých patentových spisů, hudebních CD, nahrávek jazykových kurzů s příslušnými učebnicemi a od roku 2000 také videokazet. Nejžádanější a nejvíce půjčované jsou české technické normy. Čtenáři mají k dispozici tištěný Seznam českých technických norem, který vychází každoročně, průběžně je doplňován o nové normy. Pravidelně jsou zde označeny normy, které v průběhu roku přestanou platit. V následujícím roce jsou vyřazeny. Normy se půjčují na 14 dnů, dále prezenčně a prostřednictvím tzv. meziknihovní výpůjční služby.

Nejrozsáhlejší fond speciálních dokumentů tvoří patentové spisy. Oddělení má kompletní sbírku českých patentových spisů přihlášených a vydaných na území České republiky od roku 1918. Základem sbírky se stal dar knihovny Úřadu pro vynálezy a normatizaci v Praze. Patentové spisy jsou řazeny podle tzv. mezinárodního patentového třídění a dále podle pořadových čísel, které jsou zároveň přírůstkovými čísly. Oddělení má i sbírku příslušné literatury k patentové problematice. Od roku 1995 dostává fond zdarma od Úřadu průmyslového vlastnictví CD ROM Espace precess s pravidelnou aktualizací. Tento CD ROM obsahuje přehled patentových spisů zemí střední a východní Evropy: Polska, Maďarska, Bulharska, Rumunska, České a Slovenské republiky s anotacemi. [2]

Třetím velkým souborem speciálních informačních pramenů je firemní literatura. Je vydávána výrobními a obchodními podniky, organizacemi a společnostmi. Informuje o nových výrobcích, službách, činnosti firmy, hospodářských výsledcích atd. Firemní literatura starší 5-ti let se vyřazuje. Firemní literatura se půjčuje absenčně, prezenčně, MVS, a tzv. cirkulací, to je

služba placená. Součástí firemní literatury jsou i firemní časopisy. Od roku 1999 jsou součástí elektronického katalogu seriálů.

Moravskoslezská vědecká knihovna se stala partnerem Moravskoslezských knihoven v projektu „Rozvoj sítě environmentálních poradenských a informačních center Moravskoslezského kraje“. Ve studovně oddělení speciálních fondů, viz **obrázek č. 7**, bylo zřízeno ekocentrum zajišťující následující aktivity:

- poskytování informační služby (ústně, telefonicky, e-mailem),
- pořádání přednášek a besed o životním prostředí a rozvoji společnosti určeným žákům, studentům, seniorům a veřejnosti obecně,
- příprava a organizace bloků přednášek zaměřených na environmentální vzdělávání knihovníků Moravskoslezského kraje.

Obrázek č. 7 – Studovna oddělení speciálních fondů [37]

Z uvedeného přehledu vyplývá, že základní služby a činnosti se od vzniku oddělení speciálních fondů v podstatě nezměnily. Mění se jen formy práce v návaznosti na vývoj knihovnictví a informačních technologií. Nabídka speciálních dokumentů se rozšiřuje v souvislosti s vývojem druhů nosičů a v souvislosti s finančními prostředky, kterými oddělení disponuje. Trvalým zájmem tohoto oddělení je maximální uspokojování informačních potřeb uživatelů a snaha o jejich spokojenost se službami.

7.4 Oddělení služeb knihovnám

Hlavní činností tohoto oddělení je vzdělávání knihovníků. Po roce 1989 se postupně krystalizovala podoba současné praxe, kdy z ohromujícího nástupu nových informačních a komunikačních technologií do knihoven a z přílivu informačních zdrojů vyplynula potřeba postarat se o přenos nejnovějších informací směrem ke knihovnám regionu. Také potřeba vyškolit nové pracovníky pro knihovny a informační střediska. Oblast vzdělávání knihovníků se stala stěžejní činností tohoto oddělení. Do roku 1990 oddělení zajišťovalo vzdělávání knihovníků kraje prostřednictvím organizace seminářů, porad, školení a kurzů. Pracovnice oddělení vykonávaly metodické návštěvy v knihovnách jednotné soustavy, poskytovaly odborné konzultace, zpracovávaly metodické texty a materiály.

Začátkem 90. let se vytvořily nové osnovy základního knihovnického kurzu upravené tak, aby vyhovovaly novým potřebám z hlediska nových technologií. Ostravská knihovna garantuje mimoškolní vzdělávání pro profesionální i neprofesionální pracovníky knihoven. Základem pro kvalitní poskytování vzdělávání se stalo vybudování regionálního výukového centra. Knihovna se aktivně zapojovala do vzdělávacích akcí. Od roku 2000 do roku 2005 jich bylo celkem 228:

- v roce 2000 – 16
- v roce 2001 – 51
- v roce 2002 – 38
- v roce 2003 – 51
- v roce 2004 – 39
- v roce 2005 – 33 [21]

Více viz. kapitola 2.2 Vzdělávací aktivity knihovny.

Významným mezníkem se pro oddělení služeb knihovnám stal rok 2002, kdy dle zákona č. 257/2001 Sb. začalo zajišťovat výkon regionálních funkcí v Moravskoslezském kraji. Do konce roku 2005 probíhala spolupráce s patnácti pověřenými knihovnami ve městech a obcích Bruntál, Brušperk, Dobrá, Frýdek-

Místek, Frýdlant nad Ostravicí, Hnojník, Holasovice, Hradec nad Moravicí, Karviná, Nový Jičín, Opava, Ostrava, Třinec, Vítkov a Vratimov. Od roku 2006 přibyla spolupráce s Městskou knihovnou Havířov. Z podnětu Moravskoslezské vědecké knihovny došlo ve stejném roce také k převedení výkonu regionálních funkcí z Muzea v Bruntále na Městskou knihovnu Bruntál, a tak v roce 2006 pečovalo o 381 obsluhovaných knihoven 16 pověřených. [36]

Oddělení služeb knihoven pro knihovny kraje vykonává tyto funkce:

- Poradenská a konzultační činnost
- Vzdělávání pracovníků a knihoven, pořádání seminářů a porad
- Statistické výkaznictví

Závěrem je nutno podotknout, že činnost oddělení je plně závislá na finančních prostředcích. V roce 2005 nastaly změny ve financování regionálních funkcí, neboť byla účelová dotace převedena z Ministerstva kultury na Moravskoslezský kraj. Zákonná odpovědnost krajské knihovny zůstala, a tak knihovna připravila společně s odborem kultury a památkové péče krajského úřadu Zásady zajištění výkonu regionálních funkcí v Moravskoslezském kraji, které byly v září 2005 schváleny krajským zastupitelstvem. Zásady zakotvují cíl, charakteristiku a především pravidla rozdělování dotace.

7.5 Oddělení akvizice knih

V roce 1995 vzniklo samostatné oddělení akvizice knih, jehož součástí je i úsek revizí fondu. Hlavní činností oddělení je akvizice knih, tedy doplňování knihovního fondu jak tištěnými neperiodickými publikacemi všeho druhu nebo jejich kopiemi, tj. monografiemi, kartografickými dokumenty a hudebninami, tak i elektronickými zdroji CD ROM.

Až do konce roku 1995 byl důležitým zdrojem doplňování neperiodických publikací knihovny příjem celostátního povinného výtisku. Bohužel s novým zákonem o neperiodických publikacích platným od 1. ledna 1996 se příjem povinných výtisků zúžil jen na moravský region. Náhradou za ztrátu povinného

výtisku regionu Čechy dostávala knihovna každým rokem zvláštní dotaci z Ministerstva kultury. Ta však zdaleka nestačila na nákup celé české produkce.

V minulosti udržovala knihovna poměrně rozsáhlé výměnné styky se zahraničními partnery. Většinou z bývalého Sovětského svazu, Polska, bývalého NDR, USA, Kanady, Švýcarska, Rakouska, Velké Británie. Po roce 1989 postupně výměna z různých příčin ustávala. Periodické sborníky zdejších vysokých škol, především Vysoké školy báňské, které byly významným artiklem výměny, zasílají svým zahraničním partnerům samotné univerzitní knihovny v rámci vlastních výměnných styků. Významnou roli hraje i úbytek financí na nákup literatury pro výměnný fond a také možnost získat jakýkoliv zahraniční titul přímým nákupem u některého distributora zahraniční literatury bez dřívějších devizových omezení.

Významným zdrojem doplňování knihovního fondu se stále více stávaly dary různých institucí (Rakouský kulturní institut, Goethe-Institut) a nadací (Sabre Foundation, Open Society Institute), které obohacovaly fond knihovny především o potřebnou zahraniční literaturu. Také někteří čeští nakladatelé a vydavatelé pokračovali i po účinnosti nového zákona o neperiodických publikacích v zasílání své produkce darem, ale jejich počet postupně klesal. I zde se projevují různá úsporná opatření a většinou se změnou managementu nakladatelství dochází ke změně pohledu na problematiku darů.

Přírůstek fondu neperiodických publikací se okolo roku 2000 ustálil na 10 000 – 12000 knihovních jednotek ročně, z toho regionální povinný výtisk tvoří průměrně 30%, placený povinný výtisk 40%, nákup multiplikátů 18%, nákup zahraniční literatury 2%, dary; výměna a náhrady za ztráty tvoří zbývajících 10%. [17]

Druhou, neméně významnou oblastí činnosti oddělení akvizice knih jsou revize knihovního fondu, aktualizace fondu a následný odpis vyřazených publikací. Revize probíhají průběžně v pravidelných desetiletých cyklech, a to za plného provozu. Ročně je tak zrevidováno průměrně 80 000 knihovních jednotek. Aktualizace fondu je prováděna buď souběžně s revizí (vyřazují se silně poškozené, neúplné publikace), nebo jako samostatná akce s cílem uvolnit místo ve skladech pro nový fond. Vyřazují se nevyužívané multiplikáty, popřípadě zastaralá a neprofilová literatura.

Snahou oddělení je doplňovat knihovní fond tak, aby co nejlépe sloužil požadavkům uživatelů knihovny, ať se jedná o optimální profil fondu či počet nakoupených multiplikátů. I v tomto oddělení by přivítali nové větší prostory, které by přinesly dostatek místa pro knihovní fond.

7.6 Oddělení zpracování knih

Oddělení se osamostatnilo až v roce 1978, do té doby bylo součástí doplňování a zpracování fondu, později oddělení neperiodických publikací. Na jeho počátku byly přírůstkové lístky pro každou knihu, na konci univerzální rozmnožené záznamy pro všechny katalogy a kartotéky. Vše se náhle změnilo koncem roku 1994, kdy se na stolech pracovníků objevily první osobní počítače.

Publikace jsou zpracovávány tzv. identifikačním (jmenným) popisem podle přesných pravidel navazujících na mezinárodní standardy AACR2R a ISBD, což souvisí s tím, že popis neslouží jen pro zmíněné katalogy a počítače v půjčovně, ale také pro www stránky různých virtuálních souborných katalogů a v neposlední řadě pro národní souborný katalog CASLIN. Pro posledně jmenovaný katalog se záznamy uložené v modulu Katalog systému T-Series převáděly v oddělení automatizace do formátu UNIMARC, což opět kladlo na způsob vytváření katalogizačních záznamů své specifické nároky.

Náročnou činností je věcná katalogizace, tedy vytváření takových údajů, které umožní vyhledávat dokumenty podle tématu věci, o níž dokumenty pojednávají. Zde se přidělují numerické znaky mezinárodního desetinného třídění (dle tabulek Vybrané znaky MDT vydaných Národní knihovnou v Praze v r. 1999), vytvářejí se řízená klíčová slova (výrazy tezauru), a také předmětová hesla podle normy ČSN 01 0188. Hesla pro osoby, rodiny, korporace, akce jsou však již podřízena pravidlům AACR2R.

Oddělení se skládá ze tří úseků: jmenné katalogizace, věcné katalogizace a katalogizačních služeb. O činnosti jmenné a věcné katalogizace již bylo zmiňováno. Práce úseku katalogizačních služeb je různorodá, mimo jiné zajišťuje signování (formátově-pořadové stavění je pro signatury vědeckých knihoven výhodné a typické). Dále se zde provádí retrospektivní konverze starších záznamů

(digitalizace katalogizačních lístků) a retrokonverze záznamů české národní bibliografie pro projekt Národní knihovny České republiky RETROKON.

Díky propojování katalogů knihoven a národních bibliografií v počítačových sítích probíhá neustále vývoj katalogizačních pravidel a z toho plynou i stálé opravy v katalogizačních záznamech. Sbližování pravidel popisu a vytváření společných souborů autorit umožňuje sdílenou katalogizaci.

Zpracování knih, tedy především jejich katalogizace, je činnost, o níž uživatelé či laická veřejnost většinou nemá žádnou představu. Pracovníci oddělení se čtenáři přicházejí do styku vzácně. v oddělení se knihy signují a vytvářejí se k nim katalogizační záznamy. Ty jsou k nalezení nejen na lístcích v katalogích, ale především on-line na monitorech počítačů. Pracovníci tohoto oddělení by zcela jistě uvítali pro svou náročnou práci více moderních počítačů, které by jim umožnily zrychlení jejich práce.

7.7 Oddělení periodik

Postupný vývoj a automatizace v knihovně si vyžádaly důležité změny v organizaci stávajících oddělení. Jednou z nich byla v roce 1995 přeměna oddělení doplňování a ochrany fondu na dvě samostatná oddělení – oddělení akvizice knih a oddělení periodik. Na rozdíl od neperiodických publikací, kde akviziční agenda i katalogizace přešly na automatizované zpracování hned v první fázi zavádění nového systému v prosinci roku 1994, pracovalo se seriály až do července 1997 klasickým způsobem. Až tehdy nastala druhá fáze – zavedení automatizace i do evidence a zpracování seriálů. Pouze evidence denního tisku zůstala i nadále v klasické formě na evidenčních kartách.

Hlavním zdrojem doplňování seriálů je od roku 1964 celostátní povinný výtisk.

Novým tiskovým zákonem ze dne 22. února 2000 bylo zasílání povinných výtisků omezeno pouze na regionální výtisky, i přestože většina vydavatelů pokračovala i po nabytí účinnosti tohoto zákona v zasílání periodik zdarma a novelou zákona ze dne 2. srpna byl všem státním vědeckým knihovnám povinný

výtisk znovu přiznán, z 1715 titulů zůstalo pouhých 425. [22] Chybějící čísla už nebylo možné z finančních důvodů dokoupit.

Zavedení on-line zpracování znamenalo zásadní změnu pro úsek katalogizace, byla uzavřena většina katalogů periodik, v lístkové podobě byl nadále budován jen přírůstkový seznam a prozatimní služební názvový katalog. Ve jmenném zpracování se začaly používat mezinárodně rozšířená anglo-americká pravidla AACR2A.

K podstatným změnám došlo i v katalogizaci věcné. Dříve stačil systematický katalog periodik, nyní je možné seriály vyhledat nejen podle MDT, ale také podle předmětových hesel a výrazů tezauru (řízených klíčovými slovy), případně ještě podle klíčovými slovy z názvu.

Vzhledem ke krajské funkci knihovny je v záznamech regionálních periodik uložen údaj o místě tak, aby je podle okresů bylo možno rychle kdykoli vyhledat. Oddělení periodik pravidelně vyhotovuje seznamy nově docházejících periodik, seznamy zahraničních periodik a doplňuje bázi virtuální polytechnické knihovny o objednané zahraniční tituly technických periodik od roku 1990. Dále pravidelně vydává Seznam zahraničních periodik objednaných na určitý rok knihovnami, podniky a jinými institucemi na území severní Moravy.

Nedostatkem financí je poznamenán i nákup seriálů, především zahraničních. Nepatrný počet seriálů získává knihovna výměnou se zahraničními partnery a formou darů od různých institucí i jednotlivců. Více finančních prostředků by zajistilo příliv nových kvalitních periodik do této vědecké instituce a zkvalitnilo tak práci tohoto oddělení.

7.8 Oddělení automatizace

Oddělení automatizace je služebně nejmladším oddělením Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě. v 80. letech se začala realizovat myšlenka rozvoje automatizace v knihovnictví a s obrovským rozmachem informačních technologií se stala automatizace knihovnických procesů nedílnou a nepostradatelnou součástí ve všech oblastech činnosti knihovny. V roce 2001

jsou v knihovně z hlediska technického vybavení dva servery - internetový, na kterém je do Internetu vystavován elektronický katalog knihovny a databázový s elektronickým katalogem knihovny, která je ve vnitřní síti a jsou na něj napojeni knihovníci k přímému vytváření elektronického záznamu dokumentu. Bezpečnost vnitřní sítě je zajištěna ochranou branou firewall, která odděluje vnější a vnitřní síť.

Oddělení zajišťuje technicky správu sítě a serverů, bezchybný chod pracovních stanic a stanic pro OPAC a ostatní techniky – tiskárny, scannery atd. Pracovníci techniku pořizují, zajišťují opravy a výměnu zastaralých strojů. v prostředí neustále se rozvíjející a měnící techniky a technologií musí pracovníci oddělení sledovat vývoj a poslední novinky nejen z oblasti výpočetní techniky, ale i knihovnictví. Kontakt udržují např. prostřednictvím školení a seminářů.

Oddělení vytváří a aktualizuje domovskou stránku knihovny na Internetu. Zabezpečuje plynulý chod sítě a komunikuje s poskytovatelem připojení a správcem sítě. Podílí se na školeních (práce s výpočetní technikou pro veřejnost) a zaškoluje knihovníky vlastní i externí v používání výpočetní techniky a Internetu. Poskytuje odborné konzultace kolegům z ostatních knihoven i dalším uživatelům podle projeveného zájmu. Také připravuje projekty pro získávání grantových finančních prostředků a spolupracuje na jejich tvorbě. Tato činnost je spojena s prací na výběru nejvhodnějších dodavatelů techniky i služeb do knihovny.

Z výše uvedených aktivit je zřejmé, že činnost oddělení automatizace je velmi náročná. Pracovníci musí sledovat nové směry vývoje ve výpočetní technice, v informačních technologiích i knihovnictví a zavádět novinky do běžného provozu knihovny. Rozvoj aktivit v oblasti výpočetní techniky a hlavně poskytování nových služeb čtenářům je velmi omezeno tím, že knihovna sídlí v pronajatých místnostech ostravské radnice. Přesto je zde snaha v maximální míře zavádět novinky z oblasti informačních technologií do praxe knihovny, a tím poskytovat stále lepší služby. Nové odpovídající prostory by vedly ke zkvalitnění práce tohoto oddělení v mnoha směrech především ve spolupráci s čtenáři, v zavádění nových služeb, a také při zaškolování knihovníků v používání výpočetní techniky a Internetu.

7.9 Oddělení ekonomiky a provozu

Toto oddělení funguje v přibližně shodném počtu pracovišť od samého založení knihovny v roce 1951. Pracovišť je pět:

- reprografické dílny,
- šatna,
- autoprovoz,
- údržba,
- pracoviště ekonomiky.

Náplní reprografické dílny je zhotovování kopií dle potřeb knihovny a požadavků uživatelů, úprava a vazba dokumentů, foliování dokumentů, vazba poškozených knih a časopisů. Fotodílna, která byla součástí tohoto pracoviště, byla zrušena roku 1991, zastaralé vybavení fotokomory bylo nahrazeno moderními kopírovacími stroji.

V šatně pracují dvě zaměstnankyně, které také zajišťují obsluhu telefonní ústředny, expedici pošty včetně balení zásilek a evidenci odesílané pošty. i zde na tomto pracovišti se projevuje nedostatek pracovního místa, neboť pult u šatny, sloužící i jako prostor pro balení, je často přeplněn balíky připravovanými k expedici. Také prostor na ukládání oděvů a zavazadel je malý, takže v chladnějším období musí šatnářky pro nedostatek místa odmítat svrchníky.

Knihovna vlastní dva služební automobily. Dodávkový a osobní. Dodávkový automobil zajišťuje mimo jiné denní převoz knih mezi knihovnou a skladišti, přepravu pošty. Druhý je využíván především pro dálkové služební cesty. Běžná údržba je zajišťována dvěma pracovníky.

Úklid knihovny je zajišťován třemi zaměstnanci, z nichž jeden provádí navíc různé pochůzky: na poštu, do banky apod.

Pracoviště ekonomiky je zajišťováno třemi pracovníky:

- vedoucí oddělení,
- účetní,
- sekretářka a ekonomický pracovník v jedné osobě.

Vedoucí oddělení kromě vlastní řídicí činnosti zajišťuje sestavování rozpočtu, jeho pravidelné vyhodnocování, rozborů hospodaření a fondové

hospodářství. Vede osobní agendu zaměstnanců, evidenci o civilních službách. Zajišťuje vedení přehledů platů zaměstnanců, vyhotovování platových dekretů, sledování zaměstnanosti a čerpání limitu mzdových prostředků. Vede dokumentaci autoprovozu. Na úseku bezpečnosti práce a požární ochrany zabezpečuje proškolení nových zaměstnanců, vedení příslušné agendy, zajišťuje odstraňování zjištěných závad. v oblasti hospodaření s majetkem zajišťuje nákup, evidenci, pohyb majetku až do vyřazení, jeho údržbu a opravy. Zpracovává přehledy, tabulky dle požadavků zřizovatele.

Účetní vede kompletní mzdové účetnictví včetně příslušných agend pro zdravotní pojišťovny, peněžní ústavy a finanční zprávu. Dále vede kompletní finanční účetnictví a účetnictví projektů výzkumu a vývoje, na kterých se knihovna podílí. Zpracovává měsíční, čtvrtletní, pololetní a roční uzávěrky. Vede statistické výkaznictví spojené s činností finanční a mzdové účetní.

Třetí pracovnice úseku ekonomiky má kumulovanou funkci ekonomického pracovníka a sekretářky. Kromě veškerých prací spojených s činností sekretariátu vede hlavní pokladnu organizace, vydává faktury za vykonanou činnost, vede evidenci přijatých faktur, jejich úhradu, zajišťuje styk s peněžním ústavem. Vede skladové hospodářství.

Úkolem oddělení ekonomiky a provozu je zajištění bezporuchového chodu příslušných pracovišť s návazností na ostatní oddělení knihovny a zajištění zpracovávání ekonomických činností dle platných právních předpisů. Stejně jako většina oddělení, i toto se potýká s nevyhovujícími prostory. Například v oddělení provozu, je kapacita šatny v zimním období zcela nedostačující a navíc pult u šatny slouží jako prostor pro balení poštovních zásilek, tudíž je často přeplněn balíky připravovanými k expedici. Zajistit dostatek místa pro expedici a šatnu v stávajících prostorách knihovny je v současných podmínkách nemožné.

Jako nejideálnější řešení pro zkvalitnění a zefektivnění nejen práce v šatně a v expedici, ale celé knihovny, se jeví novostavba knihovny, jenž by zajistila důstojný provoz této vědecké instituce. Viz poslední kapitola.

8 ELEKTRONICKÉ INFORMAČNÍ ZDROJE V MORAVSKOSLEZSKÉ VĚDECKÉ KNIHOVNĚ V OSTRAVĚ

Moravskoslezská vědecká knihovna zpřístupňuje různé elektronické informační zdroje. Při práci s těmito zdroji jsou uživatelé nabídnuty, prostřednictvím oddělení bibliografie, odborné instruktáže a je jim poskytnuta konzultace při samotném vyhledávání v databázích. Proto i méně zkušený uživatel může bez obav vyhledávat potřebné informace v tuzemských i zahraničních databázích.

8.1 České databáze

- **Albertina**

Tato česká databáze představuje celý komplex databází a informačních služeb pokrývajících tržní prostředí České republiky. Obsahuje údaje o všech podnicích a podnikatelích registrovaných na území ČR. Možnost vyhledávání je zde podle názvu firmy, sídla firmy, IČO, výrokové klasifikace. Má odkazy na články o firmách ze cca 130 deníků a časopisů, údaje o plošné inzerci podniků, aktuální kontakty na firmy a jejich zástupce a mnoho dalších informací pro široké spektrum uživatelů.

- **Anopress**

Obsahuje databáze TamTam s plnými texty novinových a časopiseckých článků, s doslovnými přepisy publicistických rozhlasových i televizních relací. Archiv článků je od roku 1996. Aktualizace je denní. Projekt je financován z programu Informační zdroje (VISK 8) Ministerstva kultury.

- **ASPI**

Je automatizovaný systém právních informací firmy Byll software, s. r. o. obsahující právní předpisy registrované ve Sbírce zákonů, Zbierce zákonov, Úředním listě, Ústředním věstníku ČSR a SSR. Mezi předpisy jsou zařazeny také nálezy ústavního soudu. Text zákonů je v aktualizovaném znění se zachováním jednotlivých znění textu až po jeho původní podobu. Dále

obsahuje literaturu (anotace z právnické a ekonomické literatury, výklady k předpisům a komentáře významných autorů) a stanoviska soudů. Zde se zpracovávají i nepublikovaná rozhodnutí soudů.

- **BiblioMedica**

Databáze obsahuje bibliografické záznamy o lékařství, zdravotnictví a příbuzných oborech. Záznamy o primárních dokumentech jsou zpracovávány od roku 1977 do současnosti. Obsahuje následující báze dat:

Báze BMC (Bibliographia Medica Českoslovacca) je registrující národní bibliografii z oblasti medicíny a příbuzných oborů.

Báze LOK obsahuje adresář institucí v ČR, které přispívají do Souborného katalogu zahraničních lékařských periodik.

Tezaurus MESH – řízený slovník termínů z biomedicíny, vytvářeného od roku 1969 americkou Národní lékařskou knihovnou. [35]

- **Česká národní bibliografie**

Je uceleným zdrojem bibliografických záznamů o informačních pramenech, vycházejících na území naší republiky, který obsahuje následující databáze: České knihy, Články v českých novinách, časopisech a sbornících, Disertace, Jmenné autority, Periodika vydávaná na území ČR, Speciální dokumenty a Zahraniční bohemika.

- **Manuscriptorium**

Databáze vzácných rukopisů, starých tisků a map je výsledkem digitalizačního projektu historických dokumentů na území ČR. u dokumentů, které byly digitalizovány, jsou online dostupné i jejich obrazové kopie.

- **Pedagogická bibliografická databáze**

Obsahuje anotované bibliografické záznamy článků a monografií s pedagogickou problematikou.

- **Lexikon českých výtvarníků narozených ve XX. století**

Občanské sdružení Společnost pro současné umění – SCA z Ostravy zpracovává od roku 1996 Lexikon českých výtvarníků narozených ve XX. století. Jedná se o nejobsáhlejší digitální archiv faktografických údajů z oblasti

současného výtvarného umění v České republice. Cílem je, aby každé heslo výtvarníka obsahovalo základní biografická data, autorovu fotografii, čtyři barevné reprodukce děl, informace o členství ve výtvarných spolcích nebo skupinách, pedagogické aktivity, seznam samostatných a kolektivních výstav, literatury a ocenění, případně odkaz na jeho vlastní internetovou stránku. Databáze obsahuje informace:

- o malířích, sochařích, fotografech, sklářích, ilustrátorech, keramicích, řezbářích,
- o autorech poštovních známek, mincí, medailí, šperků, animovaného filmu i kresleného humoru,
- o umělcích zabývajících se novými médii, videem, enviromentem, instalací,
- o absolventech odborných škol stejně jako o autodidaktech a představitelích naivního umění.

8.2 Zahraniční databáze

- **DSI Full Campus Solution**

Jsou nejvýznamnějšími statistickými databázemi, jejichž producentem je DSI Data Service and Information. v databázích jsou obsaženy statistiky UNIDO – United Nations Industrial Development Organization, IMF – International Monetary Fund OECD a statistiky z Eurostatu a německého statistického úřadu. [35]

- **EBSCO**

Databáze společnosti EBSCO Publishing obsahuje v současné době odborné plnotextové databáze Academic Search Premier a Business Source Premier. Jedná se o časopisecké články v angličtině z oblasti převážně humanitních a společenských věd.

- **EconLit**

Zpřístupňuje rozsáhlou databázi bibliografických záznamů světové ekonomické literatury (bankovníctví, ekonomické teorie, ekonomický růst

finance, Evropská unie, management, marketing, měnová a finanční teorie, mezinárodní politika, průmysl, regionální politika, účetnictví a zemědělství.

- **EIU ViewsWire**

Obsahuje denní obchodní zpravodajství o rychle se měnících světových trzích v 200 zemích světa formou faktografických údajů, analytických článků či statistických dat. Každá Země má svoji Home page.

- **ExpressExec**

Je plnotextová faktografická databáze současného myšlení v oblasti managementu. Je určena pro podnikový management, podnikovou ekonomiku a mikroekonomiku.

- **Link Springer**

Zprostředkovává přístup k elektronickým verzím téměř 500 titulů odborných časopisů vydávaných nakladatelstvím Springer Verlag. Databáze pokrývá tyto obory: biologie, chemie, geologie, astronomie, medicína, životní prostředí, technika, právo, ekonomie. K dispozici jsou jednak bibliografické záznamy, ale i plné texty článků.

- **OCLC FirstSearch**

Zpřístupňuje pět databází z oblasti humanitních, společenských, sociálních a ekonomických věd (ArticleFirst, PapersFirst, ProceedingsFirst, WilsonSelectPlus, WorldCat), které obsahují vědu, techniku, vzdělávání a mnoho dalších oborů. Umožňuje i přístup k světovému soubornému katalogu (WorldCat) – 49 milionů bibliografických záznamů knih, periodik i ostatních druhů dokumentů z 25 tisíc knihoven celého světa, s lokacemi jednotlivých knihoven.

- **ScienceDirect**

Je to databáze časopisů nakladatelství Elsevier v programu ScienceDirect v angličtině. Zaměření databáze je věda, technika, medicína.

- **Web of Knowledge**

Multioborová citační databáze společnosti ISI Web of Science obsahuje bibliografické záznamy článků včetně abstraktů a citované reference z

významných zahraničních periodik ze všech vědních oborů. Databáze Journal Citation Reports potom umožní uživatelům se seznámit s impakt faktory jednotlivých periodik. Projekt je financován z programu Informační infrastruktura výzkumu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

- **Wiley InterScience**

Přístup k plným textům cca 160 titulů časopisů nakladatelství Wiley z oblasti přírodních věd, techniky, lékařství a společenských věd.

Výše zmiňované databáze, jejichž přístup zprostředkovává MSVK, jsou financovány z programu Informační infrastruktura výzkumu (program 1 N) Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

8.3 Databáze vytvářené v Moravskoslezské vědecké knihovně v Ostravě

Kromě českých a zahraničních databází jsou v knihovně uživateli k dispozici báze dat vytvářené přímo pracovníky Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě.

Databáze **Retrospektivní regionální bibliografie Karvinska** byla vytvořena za podpory MK ČR. Umožňuje vyhledávání informací o veškeré dostupné literatuře, která byla o tomto regionu publikována do 31. prosince 2000. Zahrnuje odkazy na knihy i články z časopisů a sborníků, které mapují historický vývoj Karvinska i jeho politický, hospodářský, společenský či kulturní život. Databáze umožňuje vyhledávání informačních zdrojů podle různých hledisek. Dle autora, názvu, zdrojového dokumentu, klíčového slova, mezinárodního desetinného třídění, či regionálního třídění. Jednotlivá kritéria je samozřejmě možné kombinovat.

Databáze **Retrospektivní regionální bibliografie Ostravy** obsahuje bibliografický soupis literatury, která byla publikována o městě Ostrava od nejstarších dob do roku 2000. Práce na této databázi byla zahájena na počátku roku 2002 a bude průběžně pokračovat.

Databáze **Firemní prospekty** je vytvářena pracovníky oddělení speciálních fondů. Obsahuje záznamy o dokumentech v tištěné případně elektronické podobě, které mají reklamní nebo obchodní charakter a jsou vydávány výrobními nebo

obchodními podniky, organizacemi a společnostmi. Informují o nových výrobcích, službách, činnosti firem, hospodářských výsledcích. Jedná se o prospekty, katalogy, výroční zprávy, profily firem, adresáře. Tato databáze je průběžně každý měsíc aktualizována a doplňována o nové záznamy. Jsou zde také adresy firem včetně e-mailových adres. Vyhledávání informací je možné podle názvu firmy, sídla firmy, klíčového slova, mezinárodního desetinného třídění, názvu nebo slova z názvu prospektu.

Další vybrané on-line zdroje informací, ke kterým mají uživatelé Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě přístup jsou uvedeny spolu s jejich internetovými adresami v **příloze č. 2**.

9 BUDOUCNOST MORAVSKOSLEZSKÉ VĚDECKÉ KNIHOVNY V OSTRAVĚ

9.1 Hledání nových prostor a mezinárodní veřejná soutěž

Už několik desítek let Moravskoslezská vědecká knihovna sídlí v nevyhovujících provizorních prostorech. Tato významná kulturní a vzdělávací instituce nikdy neměla vlastní sídlo. Při svém založení v roce 1951 byla provizorně umístěna (nejdéle na deset let) do prostoru Nové radnice a do dnešních dnů se situace příliš nezměnila. Postavila se budova skladu v Ostravě - Přívoze, knihovníci zabrali další radniční sklepy a tím s troškou nadsázky skončil prostorový rozvoj knihovny.

Hledaly se nové prostory. Nejdřív připadaly v úvahu některé vybrané budovy, které však po propočtu kapacitních potřeb nevyhovovaly a znamenaly by pro knihovnu opět provizorní řešení. Po nerealizovaném rozhodnutí z roku 1999 dostavět objekt administrativního, společenského a kulturního centra Ostravy tak, aby se v jedné z jeho částí nacházela knihovna, bylo v březnu 2002 rozhodnuto zřizovatelem knihovny o novostavbě na tzv. „zelené louce“.

Hlavní událostí roku 2004 byla pro Moravskoslezskou vědeckou knihovnu v Ostravě, mezinárodní veřejná soutěž o návrh na zpracování urbanistického, architektonického, technického a provozního řešení novostavby knihovny. Byla vyhlášena Moravskoslezským krajem k 30. červnu 2004 a k 15.

září 2004 bylo přijímání návrhů uzavřeno. Veřejná, jednokolová, anonymní soutěž, jejímž úkolem bylo nalézt nejvýhodnější urbanistické a architektonické řešení stavby při respektování optimální provozní dispozice a technologických vazeb v knihovně, byla vypsána jako soutěž projektová se záměrem vybrat z autorů oceněných návrhů zpracovatele projektové dokumentace. Do soutěže bylo přihlášeno 43 návrhů, z nichž však porota věcně nehodnotila 12 návrhů z důvodu porušení anonymity, nebo nebyly splněny závazné ukazatele stavebního programu, např. minimální plocha skladů knihovního fondu.

Při hodnocení jednotlivých návrhů byla posuzována tato hlediska:

- Splnění stavebního programu
- Kvalita provozního řešení
- Kvalita vnitřních prostor
- Technické řešení stavby a výše investičních nákladů
- Hospodárnost budoucího provozu
- Kvalita architektonické koncepce [23]

První cenu získal návrh č. 26. Dvě třetí ceny udělila porota návrhům č. 16 a 25 **viz příloha č. 4.** – oceněné návrhy.

Odměny byly přiznány návrhům č. 31 a 43 **viz příloha č. 5.** – odměněné návrhy.

Porota rozhodla o neudělení druhé ceny, jelikož kvalita návrhu č. 26 byla vyhodnocena jako výrazně vyšší než další dva oceněné návrhy.

Vítězným návrhem se stala dominantní mírně převýšená krychle symbolizující *pevnou schránu vědění společnosti* autorů akademického architekta Ladislava Kuby a Ing. M. A. Tomáše Pilaře z Brna. **Obrázek č. 8**

Obrázek č. 8 – Návrh nové knihovny [37]

V roce 2005 byla ve spolupráci s investorem předkládána vyjádření k průběžně se měnícímu dispozičnímu řešení budovy a byly zpřesňovány údaje o provozních i technologických potřebách instituce. Budoucí uživatel (MSVK) kontroloval, do jaké míry dochází z prostorových důvodů ke změnám v proponovaných kapacitách u knihovního fondu a studijních míst. 31. srpna 2005 bylo stavebním úřadem vydáno územní rozhodnutí. [29] Investorem akce je zřizovatel knihovny - Moravskoslezský kraj.

Rok 2006 se stal pro vedení Moravskoslezské vědecké knihovny především tzv. „rokem projekčním“. V úzké spolupráci s investičním odborem Krajského úřadu Moravskoslezského kraje byly architektům a projektantům připravovány potřebné podklady k projektové dokumentaci pro realizaci stavby, pro výběr dodavatele stavby a následně k projektu interiéru. Probíhaly i bouřlivé diskuse, ať již z důvodu charakteru budovy nebo radikálně odlišného názoru architekta. Například nad uspořádáním regálů a obslužných míst ve studovnách, nad problémy s dopravou vracených publikací, nad existencí chabě osvětlených pracovišť v suterénu apod.

Stavební povolení nabylo právní moci 27. července 2006 a projekční práce, plně hrazeny z rozpočtu Moravskoslezského kraje, byly ukončeny v závěru roku. Vzhledem ke skutečnosti, že se v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR opětovně nepodařilo prosadit novostavbu krajské knihovny do státního rozpočtu, bylo bohužel nutno odsunout předpokládané zahájení výstavby z roku 2007 do

roku následujícího, a to za předpokladu finanční podpory z Regionálního operačního programu.

9.2 Prostorové řešení novostavby vědecké knihovny v Ostravě

Elegantní mírně převýšená krychle, která bude situována na ul. 28. října na ploše proti Domu kultury města Ostravy, je dimenzována pro 2 000 000 knihovních jednotek - dvojnásobek současného stavu. Jedná se o desetipodlažní budovu s prostorami, které návštěvníkům nabídnou možnost studia informačních pramenů i příjemného posezení v kultivovaném prostředí. Celkově je v knihovně počítáno se 400 uživatelskými místy připravenými k práci s počítačem.

Při vstupu do knihovny přivítá čtenáře pracovník u informačního pultu, dále v přízemí bude možno vracet publikace, shlédnout výstavu, posedět v literární kavárně s výhledem na okolní vodní plochu či operativně vyhledat informaci u internetových kiosků.

Do suterénu zamíří účastníci akcí pořádaných v konferenčním sále s kapacitou 100 osob, nebo ve školící místnosti pro 30 osob, a zájemci o reprografické či digitalizační služby.

Ve druhém a třetím podlaží je plánován volný výběr literatury, půjčovna dokumentů ze skladu, pracoviště meziknihovní služby. Ve volném výběru bude k dispozici literatura vydaná v posledním desetiletí, tj. cca 150 000 titulů. Výpůjčky bude možno realizovat pomocí automatů.

Periodika budou situovány do čtvrtého podlaží. Běžný ročník odebíraných novin a časopisů (cca 3200 titulů) bude vystaven v regálech ve studovně a čítárně denního tisku pro 40 čtenářů.

Ve čtvrtém podlaží se bude nacházet i všeobecná studovna pro 90 osob.

V pátém nadzemním podlaží budou umístěny specializované studovny, odděleny pouze regály s dokumenty, aby bylo možno prostor členit dle měnících se požadavků uživatelů knihovny. Za zvláštní studovnu s příručním skladem lze na tomto podlaží považovat studovnu norem, patentových spisů a firemní literatury.

Studovna elektronických zdrojů, audiovizuálních dokumentů a dvě týmové studovny pro 10 osob by se měly nacházet v šestém podlaží. Toto má být také

prostor pro rešeršní službu, 10 kabin pro samostudium jazyků a 45 boxů se sluchátky v hudebním oddělení.

Sedmé a osmé podlaží je určeno zaměstnancům knihovny. Druhé podzemní podlaží a převážná část prvního podzemního podlaží představuje sklad knihovního fondu.

V nové knihovně se předpokládá vracení publikací i při uzavření knihovny.

Projekt novostavby Moravskoslezské vědecké knihovny je již hotový, hotové je také územní rozhodnutí, kde se bude stavět. Stavební povolení již nabylo právní moci. Největším problémem však stále zůstává finanční krytí výstavby a dosavadní absence prostředků ze státního rozpočtu.

10 ZÁVĚR

Rozvinuté země přisuzují knihovnám v informační společnosti významnou úlohu. v současnosti jsou stále častěji chápány jako nástroj praktického uskutečňování základního lidského práva na rovný přístup k informacím, na jejich svobodnou výměnu, na získávání vědomostí a svobodné utváření názorů. Slouží jako prostředek naplňování ústavně zakotveného práva na informace a jsou tedy i jedním z pilířů demokracie.

Budoucnost knihoven je možné spatřovat mimo jiné také v naplňování odborných požadavků uživatelů a v kvalitní profesionální nabídce služeb na bázi informačních technologií.

Moravskoslezská vědecká knihovna byla původně zřizována se záměrem plnit celostátní funkci pro hornictví a hutnictví v českých zemích. Fond byl profilován také s ohledem na celou techniku a některé lékařské obory. Po stránce metodické ji poskytovaly pomoc a podporu Knihovna vysokých škol technických v Praze a Státní technická knihovna v Brně.

Vznik knihovny byl vyvolán potřebou rozšíření informačního potenciálu a zdokonalení informačních služeb v ostravské průmyslové aglomeraci. Tato skutečnost byla základním motivem vývoje knihovny a stimulem ke zkoumání nebo hledání možností spolupráce s odbornými knihovnami a informačními útvary v kraji, aby byly vytvořeny předpoklady pro využívání celé kapacity informační základny. Tato instituce, zdánlivě tak samozřejmá, se vynořila vlastně najednou a na první pohled bez jakékoli návaznosti na předchozí tradice. Vyrostla během několika let v největší ostravskou knihovnu a během čtvrtstoletí v informační centrum.

Avšak ani za více než půlstoletí existence krajské vědecké knihovny v Ostravě se nepodařilo postavit důstojné sídlo pro tento kulturní stánek. Za typický rys veřejných knihoven je považován nejen snadný přístup k informacím, ale také uspokojování oddychových a kulturních potřeb svých návštěvníků v přátelském a vstřícném prostředí. Novými prostorami a technologií by se podstatně zvýšila úroveň těchto služeb.

Moravskoslezská vědecká knihovna je institucí, která je spojena s jistotou odborné pomoci. Přestože původně sloužila jen průmyslu a zdravotnictví, vyrostla

v moderní organizaci, která reprezentuje vzdělávání v Moravskoslezském kraji.
Knihovna má bezpochyby šanci úspěšně rozvíjet svou práci i v budoucnu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BOLKOVÁ, H. Metodická rada Státní vědecké knihovny v Ostravě. *Z knihovnické praxe*, 1982, č. 73, s. 11-12.
2. BŘEZINOVÁ, L. Oddělení speciálních fondů. In *Státní vědecká knihovna v Ostravě 1951–2001*. sborník k jubileu. Ostrava : Státní vědecká knihovna v Ostravě, 2001, s. 31-33.
3. ČERMÁK, S. 30 let rozvoje knihovnictví v Severomoravském kraji. *Čtenář*, 1975, č. 1, s. 3-4.
4. ENTLER, O. Státní vědecká knihovna v Ostravě. *Z knihovnické praxe*, 1970, č. 25, s. 13.
5. HRAZDIL, A. Oddělení zpracování knih. In *Státní vědecká knihovna v Ostravě 1951–2001*. sborník k jubileu. Ostrava : Státní vědecká knihovna v Ostravě, 2001. s. 37-38.
6. HRAZDIL, A. Vznik knihovny a důležité události v její historii. In *Státní vědecká knihovna v Ostravě 1951–2001*. sborník k jubileu. Ostrava : Státní vědecká knihovna v Ostravě, 2001, s. 8–15.
7. JEŽKOVÁ, N. k organizaci metodické práce v Severomoravském kraji. *Knihovník*, 1963, roč. 8, č. 3, s. 72-77.
8. JEŽKOVÁ, N. Pomoc metodických oddělení soutěžícím knihovnám. *Z knihovnické praxe*, 1964, č. 4, s. 3-4.
9. JURDOVÁ, Z. Postavení SVK v Ostravě v jednotné soustavě knihoven. *Čtenář*, 1977, roč. 29, s. 50-53.
10. KRULIŠOVÁ, J. Informace o průzkumu organizačního začlenění knihoven a stavu zajištění regionálních funkcí na úrovni okresů ČR. *Čtenář*, 1981, roč. 50, č. 5, s. 137-141.
11. LEGÁTOVÁ, B. Státní vědecká knihovna v Ostravě. *Čtenář*, 1975, roč. 27, č. 1, s. 13–15.

12. NÁDVORNÍK, M.; MIKEŠ, P.; NEMEŠKALOVÁ, I. Knihovnictví v Severomoravském kraji. *Čtenář*, 1975, roč. 27, č. 1, s. 4-13.
13. NEMEŠKALOVÁ, I. 40 let budování socialistického knihovnictví v Severomoravském kraji. *Z knihovnické praxe*, 1985, č. 86, s. 3-11.
14. PRCHALOVÁ, L. Co předcházelo soutěži. In *Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě. Soutěž o návrh na zpracování urbanistického, architektonického, technického a provozního řešení novostavby*. Ostrava : Moravskoslezský kraj a Moravskoslezská knihovna v Ostravě, 2005, s. 2-3.
15. SLANINOVÁ, M. Oddělení služeb knihovnám. In *Státní vědecká knihovna v Ostravě 1951-2001*. sborník k jubileu. Ostrava : Státní vědecká knihovna v Ostravě, 2001. s. 33-35.
16. STRATILIKOVÁ, M. Oddělení služeb čtenářům. In *Státní vědecká knihovna v Ostravě 1951-2001*. sborník k jubileu. Ostrava : Státní vědecká knihovna v Ostravě, 2001, s. 28-30.
17. ŠINDLEROVÁ, J. Oddělení akvizice knih. In *Státní vědecká knihovna v Ostravě 1951-2001*. sborník k jubileu. Ostrava : Státní vědecká knihovna v Ostravě, 2001, s. 35-37.
18. TOŠENOVSKÁ, D. Historie automatizace SVK v Ostravě. In *Státní vědecká knihovna v Ostravě 1951-2001*. sborník k jubileu. Ostrava : Státní vědecká knihovna v Ostravě, 2001, s. 21-23.
19. TOŠENOVSKÁ, D. Oddělení automatizace. In *Státní vědecká knihovna v Ostravě 1951-2001*. sborník k jubileu. Ostrava : Státní vědecká knihovna v Ostravě, 2001, s. 40-42.
20. BOLKOVÁ, H. *35 let státní vědecké knihovny v Ostravě*. Ostrava : Státní vědecká knihovna v Ostravě, 1986. 32 s.
21. *Knihovny Moravskoslezského kraje : Publikace vydaná u příležitosti 55 výročí založení Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě, příspěvkové organizace*. Zprac. Lea Prchalová aj. vyd. Ostrava : SVKOS, 2006. 44 s.

ISBN 80-7054-112-1. Dostupný také na WWW: <<http://www.kr-moravskoslezsky.cz/publikace/knihovny.pdf>>.

22. *Státní vědecká knihovna v Ostravě 1951-2001 : sborník k jubileu*. Sest. Lea Prchalová a Aleš Hrazdil. 1. vyd. Ostrava: Státní vědecká knihovna v Ostravě, 2001. 125 s. ISBN 80-7054-094-X.
23. *Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě : soutěž o návrh na zpracování urbanistického, architektonického, technického a provozního řešení novostavby*. Ostrava : Moravskoslezský kraj a Moravskoslezská knihovna v Ostravě, 2005. 32 s. ISBN 80-7054-107-5.
24. CEJPEK, J., HLAVÁČEK, I., KNEIDL, P. *Dějiny knihoven a knihovnictví v českých zemích a vybrané kapitoly z obecných dějin*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 1995. 192 s. ISBN 80-7184-163-3.
25. HRAZDIL, A. *Vznik a vývoj veřejné vědecké knihovny v Ostravě*. Praha, 1975. 111 s. rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Katedra knihovnictví a vědeckých informací.
26. PRCHALOVÁ, L., KOTOVÁ, K. *Zpráva o činnosti Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě, příspěvkové organizace v roce 2001 : výroční zpráva 2001*. Ostrava : MSVK, 2002. 22 s. Interní materiál.
27. PRCHALOVÁ, L., KOTOVÁ, k *Zpráva o činnosti Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě, příspěvkové organizace v roce 2002 : výroční zpráva 2002*. Ostrava : MSVK, 2003. 26 s. ISBN 80-7054-100-8.
28. PRCHALOVÁ, L., KOTOVÁ, k *Zpráva o činnosti Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě, příspěvkové organizace v roce 2003 : výroční zpráva 2003*. Ostrava : MSVK, 2004. 26 s. ISBN 80-7054-106-7.
29. PRCHALOVÁ, L., KOTOVÁ, k *Zpráva o činnosti Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě, příspěvkové organizace v roce 2004 : výroční zpráva 2004*. Ostrava : MSVK, 2005. 32 s. ISBN 80-7054-100-8.

30. PRCHALOVÁ, L., KOTOVÁ, k *Zpráva o činnosti Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě, příspěvkové organizace v roce 2005* : výroční zpráva 2005. Ostrava : MSVK, 2006. 27 s. ISBN 80-7054-111-3.
31. PRCHALOVÁ, L., KOTOVÁ, k *Zpráva o činnosti Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě, příspěvkové organizace v roce 2006* : výroční zpráva 2006. Ostrava : MSVK, 2007. 32 s. ISBN 97-8-80-7054-114-2.
32. Zákon č. 53/1959 Sb. ze dne 9. července 1959 o jednotné soustavě knihoven. (knihovní zákon).
33. *Moravskoslezská vědecká knihovna, příspěvková organizace* [online]. Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě, příspěvková organizace [www stránky knihovny]. online. [cit. 2007-21-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.svkos.cz/>>
34. *Charakteristika knihovny*. Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě, příspěvková organizace [online]. Ostrava : MSVK, 2006 [cit. 2007-14-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.svkos.cz/>>
35. *Elektronické informační zdroje v MSVK*. Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě, příspěvková organizace [online]. Ostrava : MSVK, 2006 [cit. 2007-16-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.svkos.cz/>>
36. *Knihovny a pro knihovny*. Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě, příspěvková organizace [online]. Ostrava : MSVK, 2006 [cit. 2007-26-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.svkos.cz/>>
37. *Pro novináře. Fotobanka* Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě, příspěvková organizace [online]. Ostrava : MSVK, 2006 [cit. 2007-02-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.svkos.cz/>>

SEZNAM ZKRATEK

MSVK	Moravskoslezská vědecká knihovna
SVK	Státní vědecká knihovna
SVKOS	Státní vědecká knihovna Ostrava
SVKOL	Státní vědecká knihovna Olomouc
PIK	Projekt internetizace knihoven
RF	Regionální funkce
VTEI	Vědecko-technické a ekonomické informace
MDT	Mezinárodní desetinné třídění
AACR2	Anglo-americká katalogizační pravidla
OPAC	Veřejně přístupný on-line katalog
VISK	Veřejné informační služby knihoven

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 Přírůstky knihovního fondu v ostravském regionu od roku
1970 – 2005

Tabulka č. 2 Knihovny ve kterých MSVK poskytuje metodickou pomoc

Tabulka č 3 Statistické údaje vypracované Krajským knihovnickým kabinetem

Tabulka č. 4 Statistické údaje vypracované oddělením služeb knihovnám

SEZNAM GRAFŮ

- Graf č. 1** Přírůstky knihovního fondu v jednotlivých městech ostravského regionu od roku 1970 do roku 2005
- Graf č. 2** Přírůstky knihovního fondu v celém ostravském regionu od roku 1970 do roku 2005
- Graf č. 3** Povinný výtisk neperiodické literatury
- Graf č. 4** Knihovní fond Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě od jejího vzniku 1951 do roku 2006
- Graf č. 5** Přírůstky knihovního fondu v jednotlivých letech od 1951 do 2006

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 Vchod do knihovny – levé křídlo radnice

Obrázek č. 2 Nová radnice

Obrázek č. 3 Studovna

Obrázek č. 4 Regionální výukové centrum MSVK

Obrázek č. 5 Půjčovna – dva záběry

Obrázek č. 6 Oddělení bibliografie

Obrázek č. 7 Studovna oddělení speciálních fondů

Obrázek č. 8 Návrh nové knihovny

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 ŘEDITELÉ VĚDECKÉ KNIHOVNY V OSTRAVĚ

Příloha č. 2 SEZNAM VYBRANÝCH ON-LINE ZDROJŮ INFORMACÍ

**Příloha č. 3 KNIHOVNÍ ŘÁD MORAVSKOSLEZSKÉ VĚDECKÉ
KNIHOVNY V OSTRAVĚ, PŘÍSPĚVKOVÉ ORGANIZACE**

Příloha č. 4 OCENĚNÉ NÁVRHY

Příloha č. 5 ODMĚNĚNÉ NÁVRHY

Příloha č. 6 ZŘIZOVACÍ LISTINA

EVIDENCE VÝPŮJČEK

Prohlášení:

Dávám svolení k půjčování této diplomové práce. Uživatel potvrzuje svým podpisem, že bude tuto práci řádně citovat v seznamu použité literatury.

V Praze, 23. 4. 2007.

Jarmila Mikesková

Jméno	Katedra / Pracoviště	Datum	Podpis